

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Wegen- en rioleringswerken Gullegem - Bergelen- Aardappelhoek-Hemelhofweg (Wevelgem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020E428
01/06/2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert nv
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Kris Van Quaethem

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert nv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert nv, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert nv.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.1	Onderzoeksopdracht.....	9
1.1.1	Doelstelling.....	9
1.1.2	Onderzoeksvragen	9
1.1.3	Juridische context	9
1.1.4	Randvoorwaarden	9
1.1.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.2	Werkwijze en strategie	10
1.2.1	Methode	10
1.2.2	Fysisch geografische situatie	10
1.2.3	Historische context en bekende archeologie.....	10
1.2.4	Archeologische indicatoren	10
1.2.5	Verstoringshistoriek.....	11
1.2.6	Introductie tot het projectgebied.....	12
1.2.6.1	Ruimtelijke situering.....	12
1.2.6.2	Geplande werken.....	12
1.3	Assessmentrapport.....	22
1.3.1	Fysisch geografische en geologische situatie	22
1.3.1.1	Landschappelijke situering	23
1.3.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	26
1.3.1.3	Quartaire lithostratigrafie	26
1.3.1.4	Bodemvormingsprocessen	28
1.3.2	Historische en archeologische voorkennis.....	30
1.3.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	30
1.3.2.2	Cartografische bronnen	30
1.3.2.3	Overzicht van de gekende archeologische waarden	35
1.3.2.4	Recente geschiedenis en huidige gebruik	39
1.4	Synthese	42
1.4.1	Interpretatie van aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed	42
1.4.2	Beantwoording onderzoeksvragen.....	43
1.4.3	Samenvatting	44
2	Bibliografie.....	46

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart (Bron: NGI)	8
Figuur 3: Topografische kaart met aanduiding plangebied (detail) (bron: NGI).....	12
Figuur 4: Plangebied weergegeven op de meest recente orthofoto (bron: Geopunt).	13
Figuur 5: Zicht op Bergelen richting westen ter hoogte van de oostelijke grens van het plangebied. Situatie 2017 (bron: Google 2020).....	13
Figuur 6: Zicht op de Aardappelhoek richting noorden vanuit de zuidelijke grens van het plangebied. Situatie 2009 (bron: Google 2020).....	14
Figuur 7: Zicht op het kruispunt Aardappelhoek-Bergelen-Hemelhofweg vanuit de Aardappelhoek richting noorden. Situatie 2009 (bron: Google 2020)	14
Figuur 8: Zicht op de Hemelhofweg richting zuiden, vanuit het noordelijke grenspunt van het plangebied. Situatie 2019 (Bron: Google 2020)	15
Figuur 9: Zicht op Bergelen richting oosten ter hoogte van het westelijke grenspunt van het plangebied. Situatie 2019 (bron: Google 2020).....	15
Figuur 10: : Uitsnede uit het bouwplan met geplande toestand, ter hoogte van het westelijk deel van Bergelen (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer).....	16
Figuur 11: Uitsnede uit rioleringsplan met RWA in blauw, DWA in rood en huidige leidingen in groen (bron: initiatiefnemer).....	17
Figuur 12: Uitsnede uit het bouwplan met geplande toestand, ter hoogte van het westelijk deel van Bergelen (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer).....	17
Figuur 13: Uitsnede uit rioleringsplan met RWA in blauw, DWA in rood en huidige leidingen in groen (bron: initiatiefnemer).....	17
Figuur 14: Uitsnede uit het bouwplan met de geplande toestand ter hoogte van het oostelijk deel van Bergelen (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer).....	18
Figuur 15: Uitsnede uit rioleringsplan met RWA in blauw, DWA in rood en huidige leidingen in groen (bron: initiatiefnemer).....	18
Figuur 16: Uitsnede uit het bouwplan met de geplande toestand ter hoogte van de Aardappelhoek en het kruispunt met Hemelhofweg – Bergelen (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)	19
Figuur 17: Uitsnede uit het bouwplan met de geplande toestand ter hoogte van de Hemelhofweg (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)	19
Figuur 18: Uitsnede uit rioleringsplan met RWA in blauw, DWA in rood en huidige leidingen in groen (bron: initiatiefnemer).....	20

Figuur 19: Uitsnede uit het bouwplan met doorsnede op Bergelen Fase 1 (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer).....	20
Figuur 20: Uitsnede uit het bouwplan met doorsnede op Bergelen Fase 2 (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer).....	20
Figuur 21: Uitsnede uit het bouwplan met doorsnede op de Hemelhofweg (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer).....	21
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).	23
Figuur 23: DTM met aanduiding van het plangebied en gemeentegrenzen. (Bron: Geopunt)	24
Figuur 24: DTM met aanduiding van plangebied en waterlopen. (Bron: Geopunt.be).....	24
Figuur 25: DTM (detail) met aanduiding plangebied en hoogteprofiel (bron: Geopunt).....	25
Figuur 26: Hoogteprofiel van west naar oost over Bergelen (bron: Geopunt)......	25
Figuur 27: Hoogteprofiel van zuid naar noord van de Aardappelhoek naar Hemelhofweg (bron: Geopunt)	25
Figuur 28: Aanduiding van het plangebied op de Tertiair geologische kaart (Bron: DOV). ...	26
Figuur 29: Aanduiding van het plangebied op de Quartair geologische kaart (Bron: DOV)...	27
Figuur 30: Aanduiding van het plangebied op de meer gedetailleerde Quartair geologische kaart (Bron: DOV).....	28
Figuur 31: Bodemkaart met aanduiding van het plangebied (Bron: Geopunt).	29
Figuur 32: Uitsnede uit kaart van de Kasselrij van Kortrijk van Sanderus (1641-1644) (bron: Universiteitsbibliotheek Gent).....	31
Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de kaart van Frickx (1744) (Bron: Geopunt)	32
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de kaart van Ferraris (1771-1777) (Bron: Geopunt)	32
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de kaart van Ferraris (1771-1777), detail(Bron: Geopunt)	33
Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) (Bron: Geopunt)	33
Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart (1842-1879) (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart Vandermaelen (1846-1854) (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 39: Gegevens uit de CAI, vastgestelde archeologische zones en (archeologie)nota's weergegeven op het GRB. (Bron: Geopunt, CAI, geo.onroerenderfgoed.be).....	35
Figuur 40: Gegevens uit de CAI weergegeven op het DTM. (Bron: Geopunt, CAI).....	36

Figuur 41: Orthofoto 1971 met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt).	40
Figuur 42: Orthofoto 1979-1990 met aanduiding van het plangebied (Bron: Geopunt).	40
Figuur 43: Orthofoto 2000-2003 met aanduiding van het plangebied (Bron: Geopunt).	41
Figuur 44: Meest recente orthofoto (2019) met aanduiding van het plangebied (Bron: Geopunt).	41

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	22

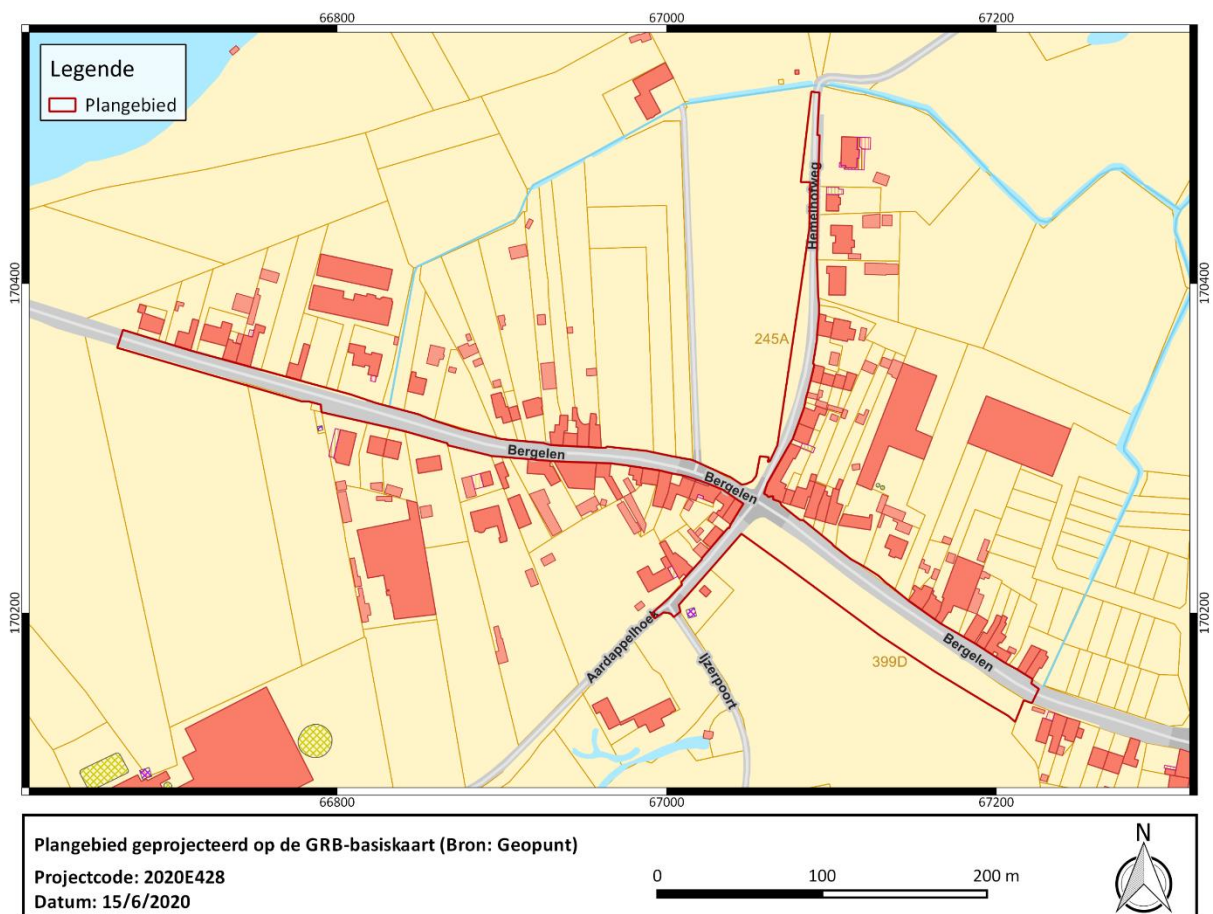
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

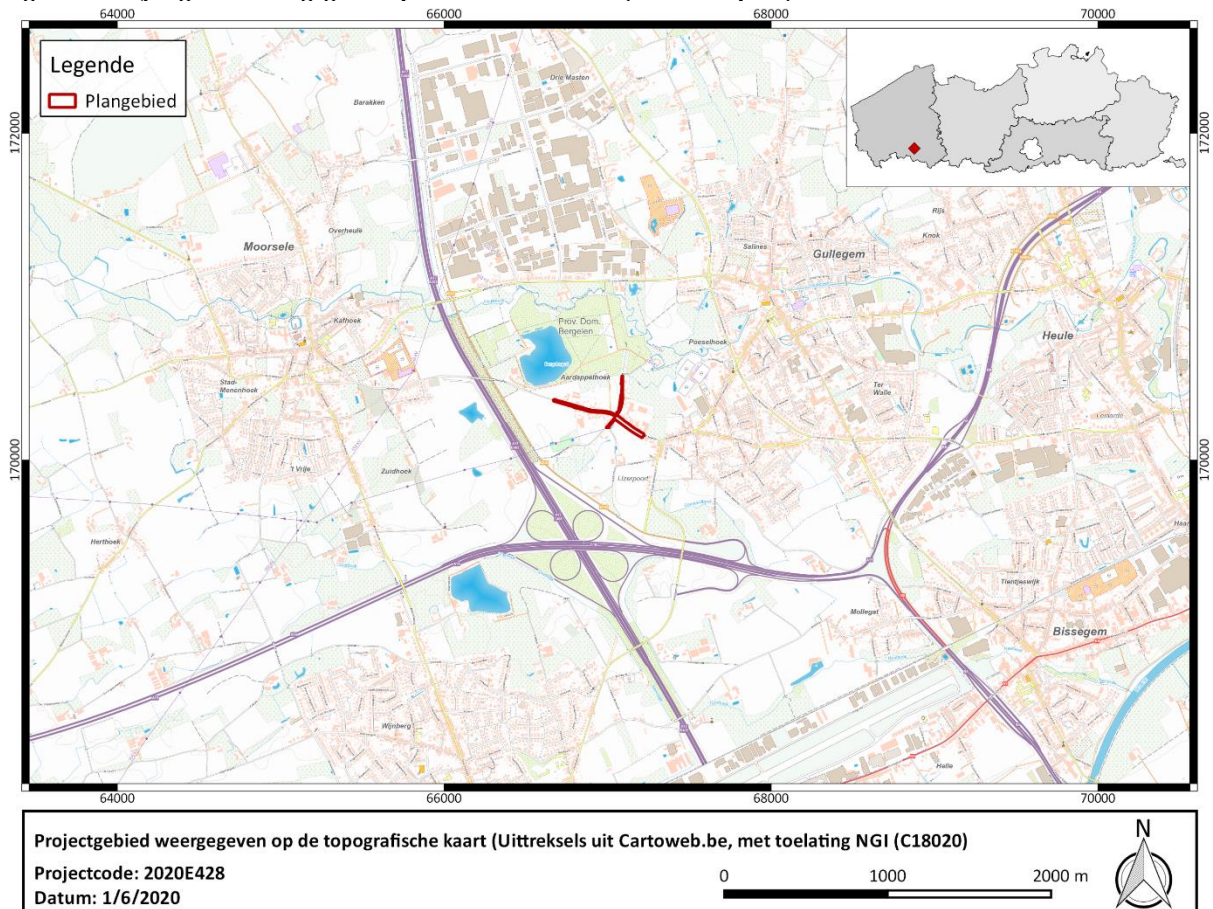
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Wevelgem
	Deelgemeente	Gullegem
	Postcode	8560
	Adres	Bergelen (partim), Aardappelhoek (partim), Hemelhofweg (partim)
	Toponiem	Aardappelhoek
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 66667 Y _{min} = 170134 X _{max} = 67226 Y _{max} = 170516
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Wevelgem, afdeling 3 (Gullegem), sectie D: 245A (partim), 399 D (partim), openbare weg Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 4	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Kris Van Quaethem (archeoloog) Clara Thys (archeoloog)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart (Bron: NGI)

1.1 Onderzoeksopdracht

1.1.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.1.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn gekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.1.3 Juridische context

Het plangebied is niet gelegen binnen een vastgestelde archeologische zone.

Het plangebied is niet opgenomen als gebied zonder archeologisch erfgoed.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning. De oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 13 000m² ; de geplande bodemingreep bedraagt eveneens ca. ca. 13 000m². De bodemingreep buiten het gabarit van bestaande lijninfrastructuur bedraagt minimaal 1000m², vandaar is men verplicht een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.1.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.1.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen het plangebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

1.2 Werkwijze en strategie

1.2.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.2.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.2.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.2.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

1.2.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

In het buitengebied wordt standaard de landbouwgebruikspercelenkaart geraadpleegd met het oog op de identificatie van percelen met beddenbouw of andere diep verstorende bewerkingen. 2 Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.³

² <http://www.geopunt.be/>

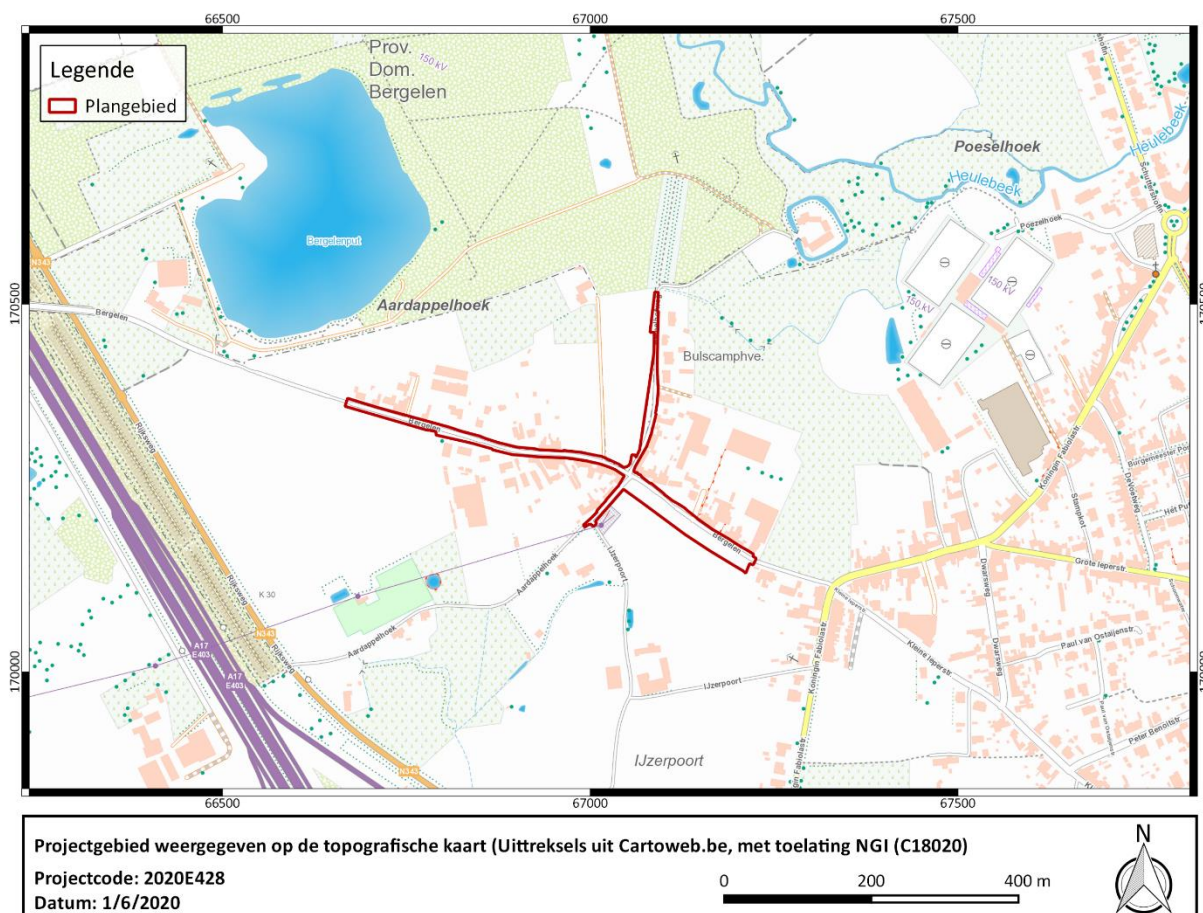
³ <http://www.geopunt.be/>

1.2.6 Introductie tot het projectgebied

1.2.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied situeert zich op het grondgebied van Gullegem (deelgemeente van Wevelgem), dat zich ten westen van de stad Kortrijk bevindt. Het plangebied zelf ligt min of meer ingesloten tussen de vlakbij gelegen dorpskern van Gullegem in het noordoosten, en de kernen van Moorseele in het noordwesten (Gullegem (deelgemeente van Wevelgem) en Wevelgem in het zuiden. Het plangebied bevindt zich tussen de E403 in het zuidwesten en het provinciedomein Bergelen in het noorden, en bestaat uit de straten Bergelen, Hemelhofweg en Aardappelhoek (zie Figuur 1, Figuur 3).

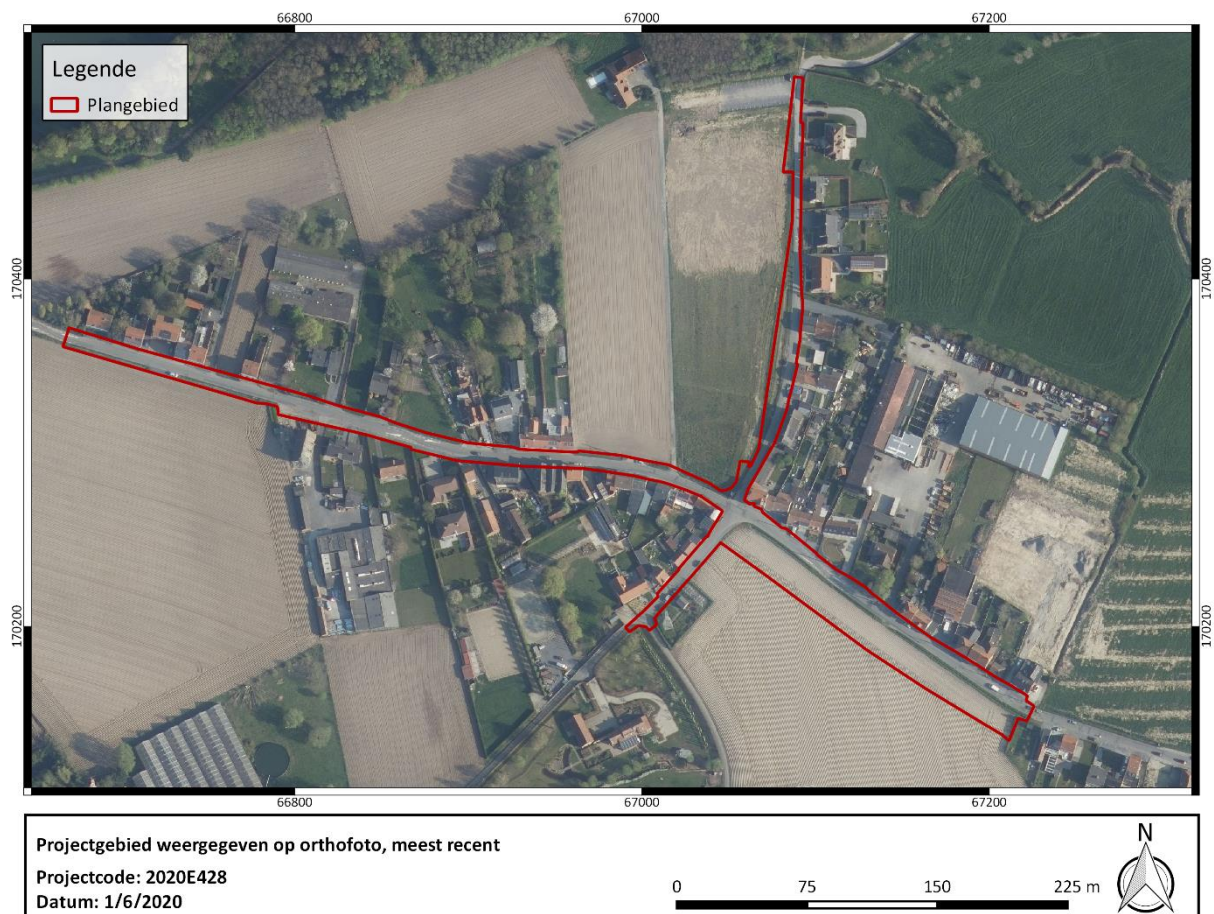

Figuur 3: Topografische kaart met aanduiding plangebied (detail) (bron: NGI)

1.2.6.2 Geplande werken

1.2.6.2.1 Bestaande toestand

Het plangebied is grotendeels bestraat. Enkele zones van de geplande werken bevinden zich op percelen die momenteel nog niet tot de openbare weg behoren maar als landbouwgrond in gebruik zijn. Heden is reeds gemengde riolering aanwezig.

Figuur 4: Plangebied weergegeven op de meest recente orthofoto (bron: Geopunt).

Figuur 5: Zicht op Bergelen richting westen ter hoogte van de oostelijke grens van het plangebied. Situatie 2017 (bron: Google 2020)

Figuur 6: Zicht op de Aardappelhoek richting noorden vanuit de zuidelijke grens van het plangebied. Situatie 2009 (bron: Google 2020)

Figuur 7: Zicht op het kruispunt Aardappelhoek-Bergelen-Hemelhofweg vanuit de Aardappelhoek richting noorden. Situatie 2009 (bron: Google 2020)

Figuur 8: Zicht op de Hemelhofweg richting zuiden, vanuit het noordelijke grenspunt van het plangebied. Situatie 2019 (Bron: Google 2020)

Figuur 9: Zicht op Bergelen richting oosten ter hoogte van het westelijke grenspunt van het plangebied. Situatie 2019 (bron: Google 2020)

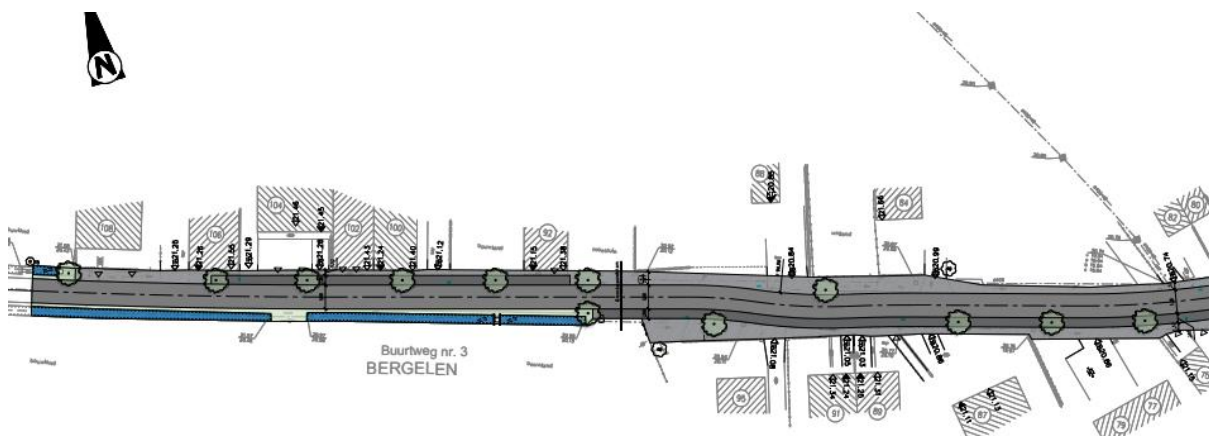
1.2.6.2.2 Ontworpen toestand

Men plant riolerings- en wegenwerken in de betreffende straten. Een gemengd rioleringsstelsel wordt hierbij vervangen door een gescheiden stelsel. Ten oosten van het kruispunt Bergelen-Hemelhofweg-Aardappelhoek wordt op een landbouwperceel een 8m brede buffergracht/vijver aangelegd over een lengte van ca. 180m. Deze wordt ca. 1,40m afgegraven. Rond het bufferbekken wordt groenaanleg voorzien, hiervoor wordt de teelaarde afgegraven. Op het westelijk deel van Bergelen worden verschillende grachtsegmenten aangelegd. De Hemelhofweg zal aangepast worden en de aansluiting maken met de parking van het provinciedomein. Ook hier wordt beperkte groenaanleg voorzien.

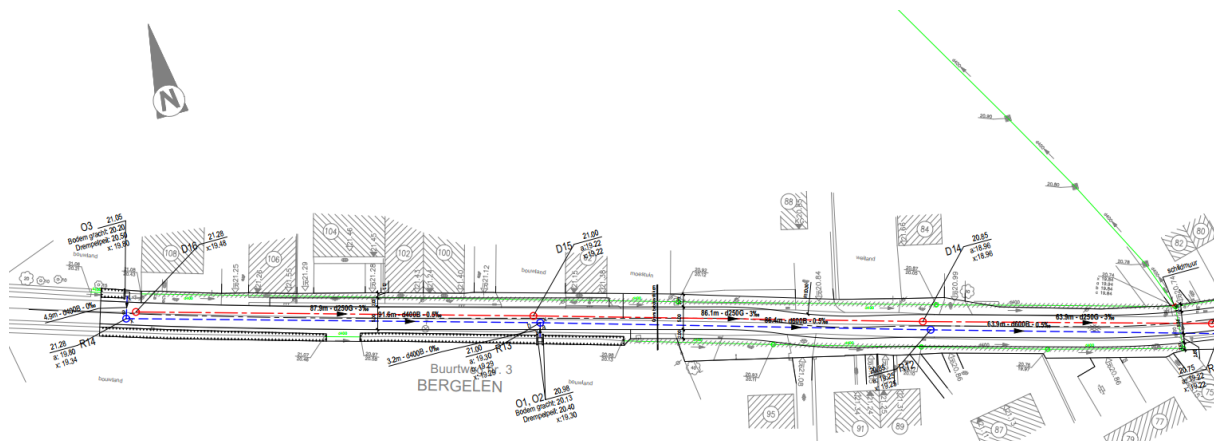
De huidige bestrating en riolering zal echter reeds een impact op het bodemarchief hebben uitgeoefend.

De nieuw aan te leggen rioleringen in de straat Bergelen zullen oostwaarts afwateren. Zowel de RWA als DWA zal onder het wegdek aangelegd worden. In het westelijke grenspunt van het plangebied komt de DWA-leiding op 1,80m -mv te liggen, de RWA op 1,48 -mv. Centraal in het westelijk deel zal de DWA-leiding op 1,98m -mv komen te liggen, de RWA op 1,53m -mv. ter hoogte van het kruispunt zal de DWA-leiding zich op 2,54m -mv bevinden, de RWA op 1,61m -mv.

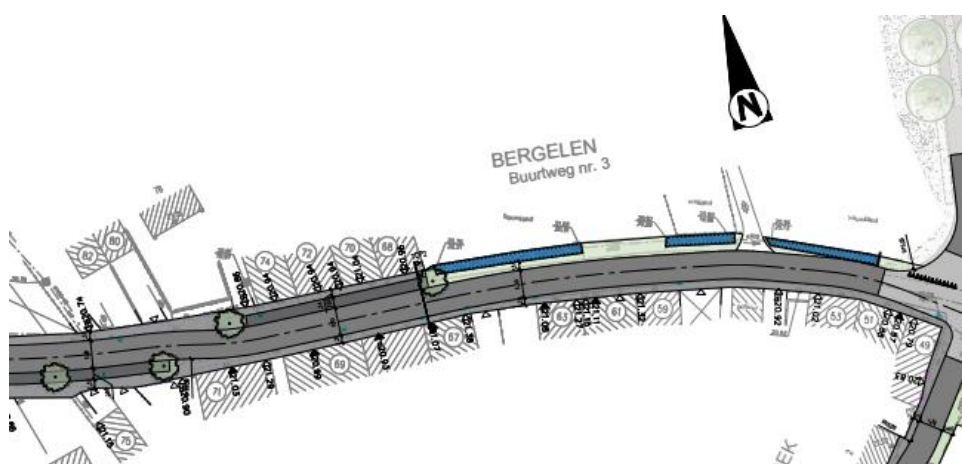
In het deel van Bergelen dat zich ten oosten van de kruising bevindt, hellen de DWA- en RWA-leidingen verder af naar het oosten toe. Deze worden eveneens onder het te voorziene wegdek aangelegd. Ter hoogte van het oostelijke uiteinde van het plangebied komt de riolering op 2,98m -mv te liggen; centraal 2,85 -mv; ter hoogte van het kruispunt 2,54m -mv. In het oosten van het plangebied wordt de RWA-leiding op 1,66m -mv voorzien; centraal 1,68m -mv; ter hoogte van het kruispunt 1,61m-mv. In deze zone wordt een bestaande afwateringsgracht over een lengte van 193m gedempt.

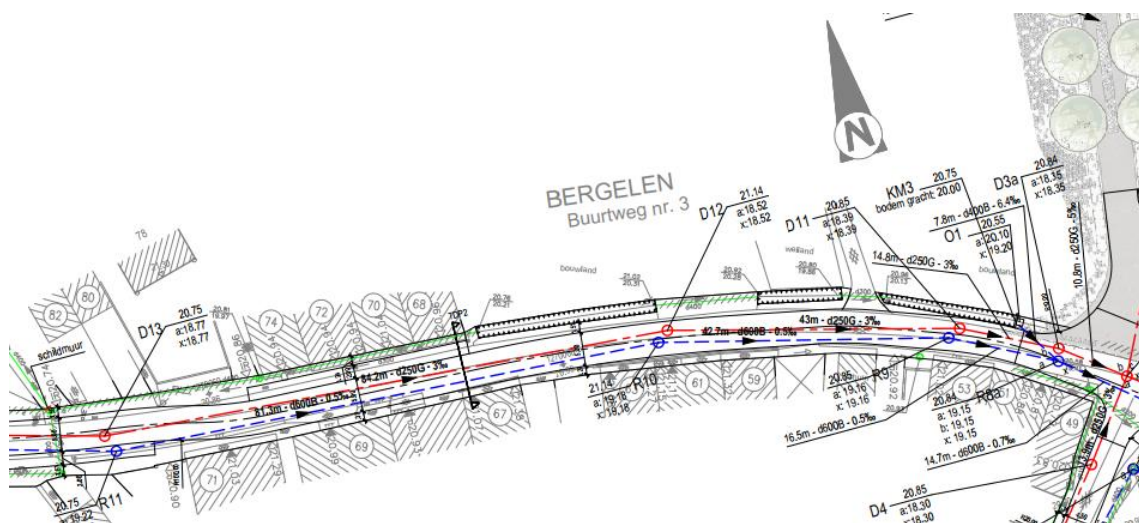
Figuur 10: Uitsnede uit het bouwplan met geplande toestand, ter hoogte van het westelijk deel van Bergelen (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)

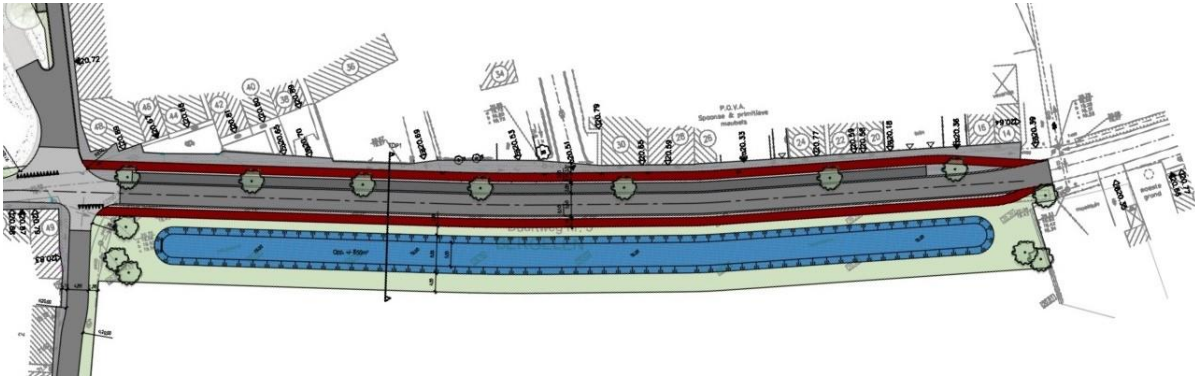
Figuur 11: Uitsnede uit rioleringsplan met RWA in blauw, DWA in rood en huidige leidingen in groen (bron: initiatiefnemer).

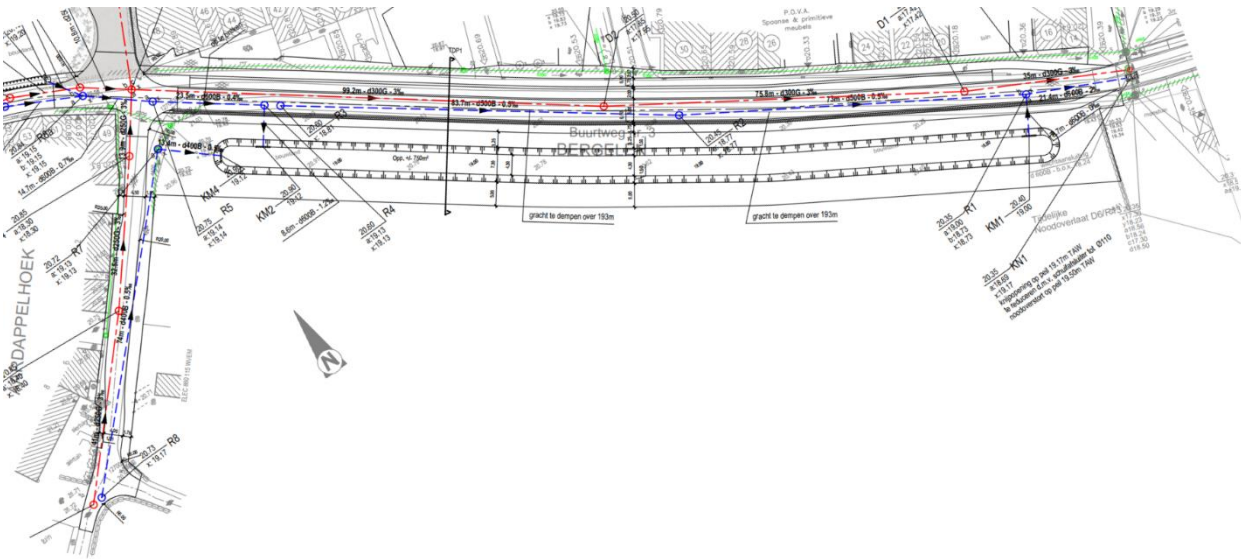
Figuur 12: Uitsnede uit het bouwplan met geplande toestand, ter hoogte van het westelijk deel van Bergelen (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)

Figuur 13: Uitsnede uit rioleringsplan met RWA in blauw, DWA in rood en huidige leidingen in groen (bron: initiatiefnemer).

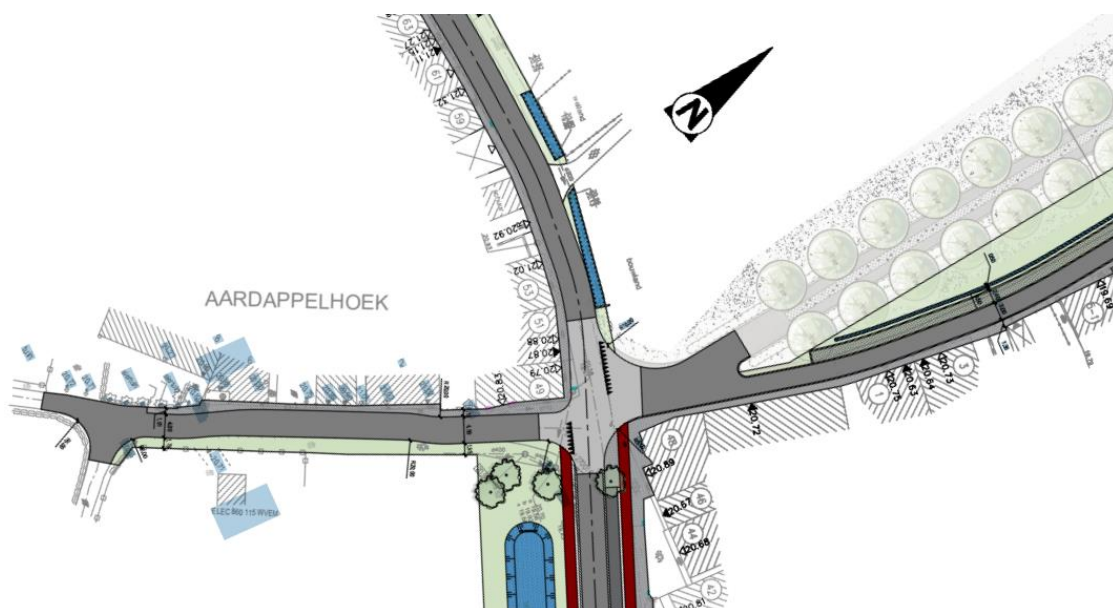
Figuur 14: Uitsnede uit het bouwplan met de geplande toestand ter hoogte van het oostelijk deel van Bergelen (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)

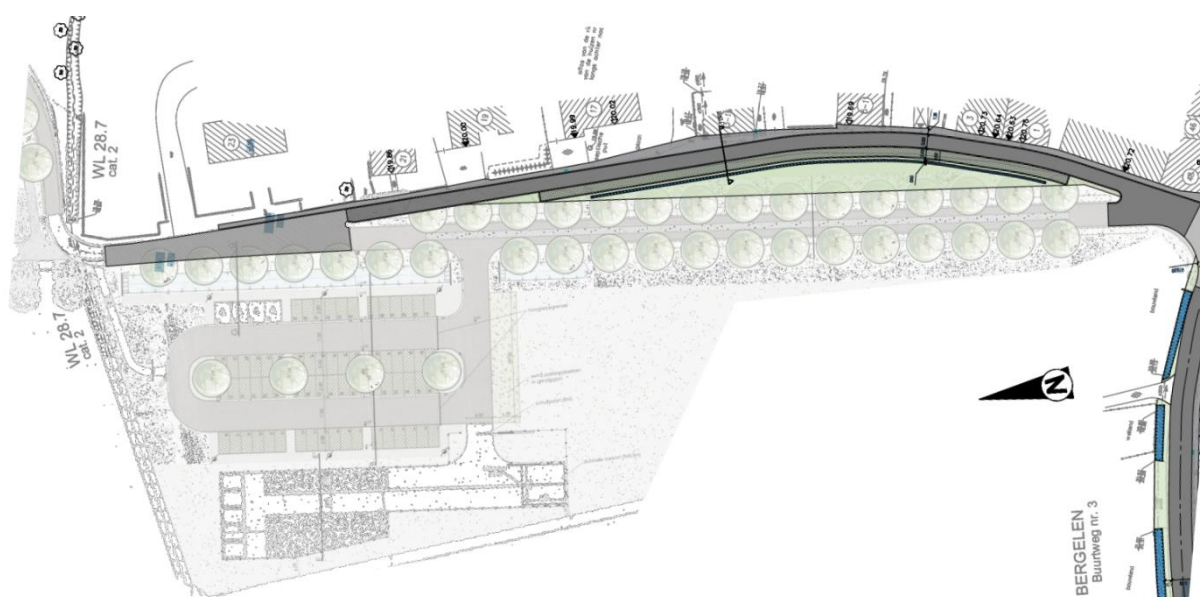
Figuur 15: Uitsnede uit rioleringsplan met RWA in blauw, DWA in rood en huidige leidingen in groen (bron: initiatiefnemer).

Vanuit de Aardappelhoek hellen de RWA en DWA-leidingen af richting het kruispunt. De DWA-leiding komt in het zuidelijke grenspunt van de projectzone op 2,21m -mv te liggen, ter hoogte van het kruispunt 2,54m -mv. RWA 1,56m -mv, ter hoogte van het kruispunt 1,61m -mv.

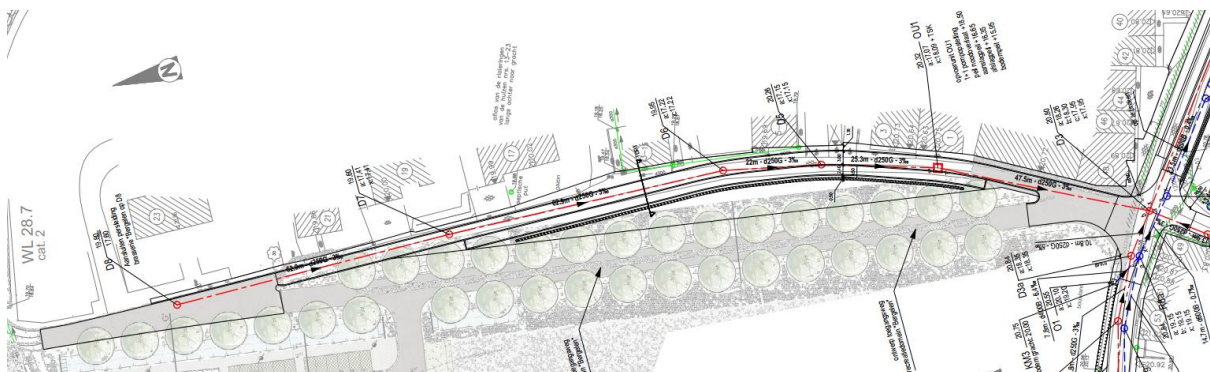
Vanuit het noordelijk deel van de Hemelhofweg loopt de DWA-leiding (hier op 2,20m-mv) eveneens af naar het kruispunt toe. RWA wordt niet voorzien, en wordt opgevangen door een afwateringsgracht. In de noordelijke zone wordt de weg samengevoegd met de toegangsweg tot het recreatiedomein Bergelen.

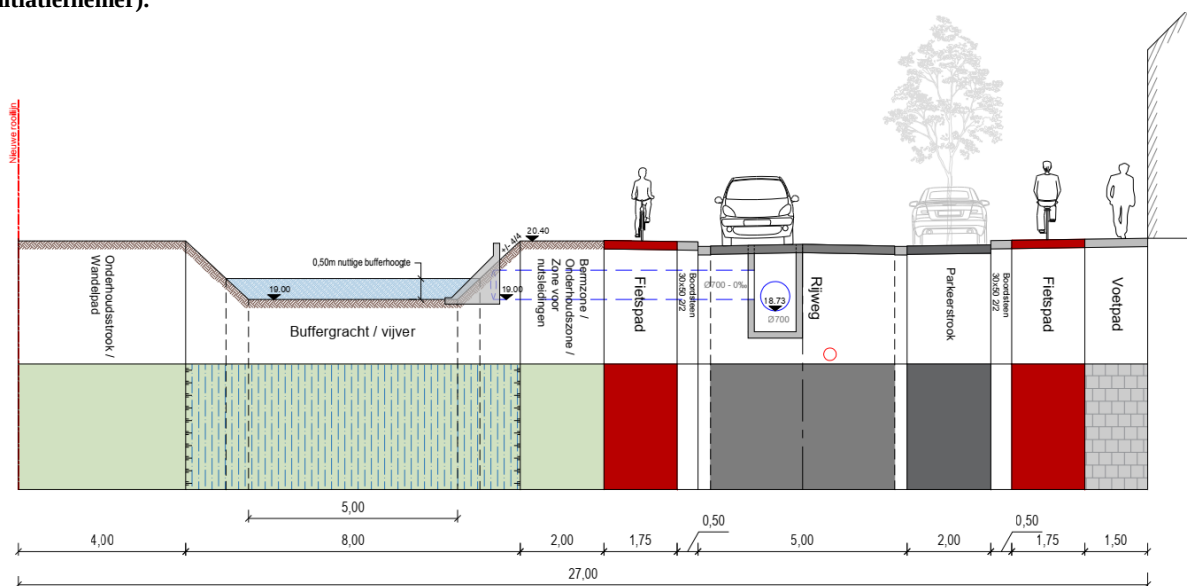
Figuur 16: Uitsnede uit het bouwplan met de geplande toestand ter hoogte van de Aardappelhoek en het kruispunt met Hemelhofweg – Bergelen (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)

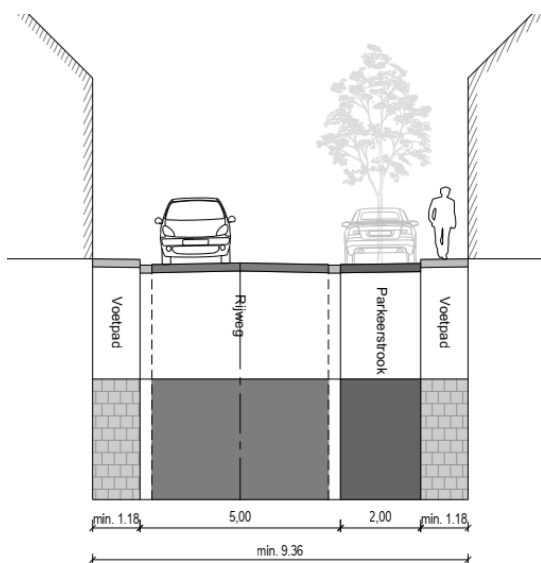
Figuur 17: Uitsnede uit het bouwplan met de geplande toestand ter hoogte van de Hemelhofweg (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)

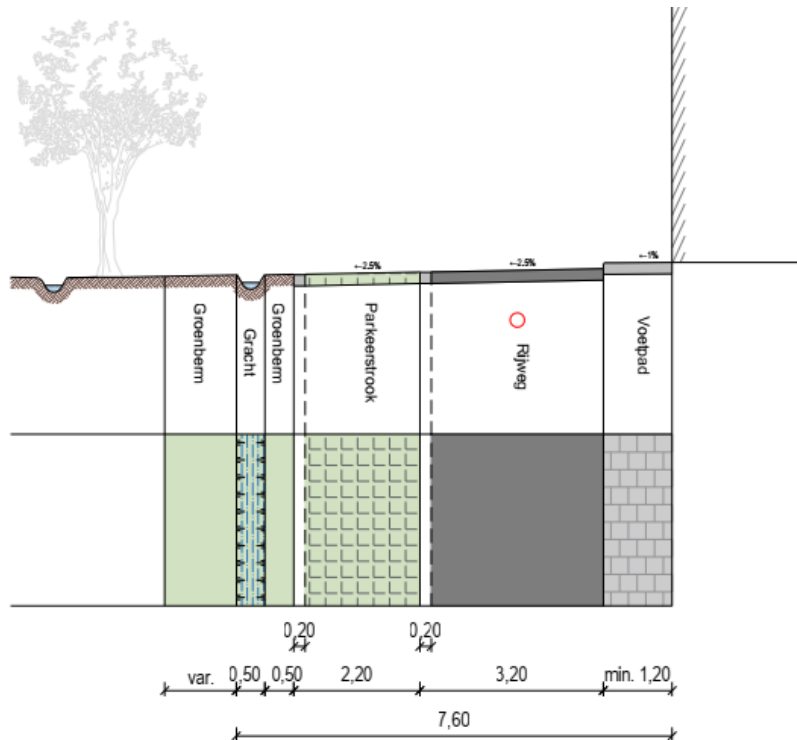
Figuur 18: Uitsnede uit rioleringsplan met RWA in blauw, DWA in rood en huidige leidingen in groen (bron: initiatiefnemer).

Figuur 19: Uitsnede uit het bouwplan met doorsnede op Bergelen Fase 1 (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)

Figuur 20: Uitsnede uit het bouwplan met doorsnede op Bergelen Fase 2 (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)

Figuur 21: Uitsnede uit het bouwplan met doorsnede op de Hemelhofweg (zie ook in bijlage voor meer details). (Bron: initiatiefnemer)

1.2.6.2.3 Synthese bodemingreep

De geplande aanleg van de verschillende rioleringsleidingen zal een ingrijpende impact op het bodemarchief uitoefenen. De aanleg van de leidingen onder het wegdek zullen een verstoring van de bodem van 1,5m tot 3 m betekenen.

Voor de wegenis dient rekening gehouden te worden met een bodemingreep van 70cm -mv (rekening houdend met eventuele grondverbetering). Er wordt in het oostelijk deel van Bergelen een 5m brede en ca. 1,40m diepe gracht uitgegraven. Voor groenaanleg wordt de teelaarde afgegraven, en dient rekening gehouden te worden met een bodemingreep van 30cm -mv.

Het plangebied bestaat een groot deel uit bestrating en heeft in het verleden reeds een versturende invloed op het bodemarchief gekend (aanleg van de weg, aanleg grachten, aanleg gemengde riolering).

1.3 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

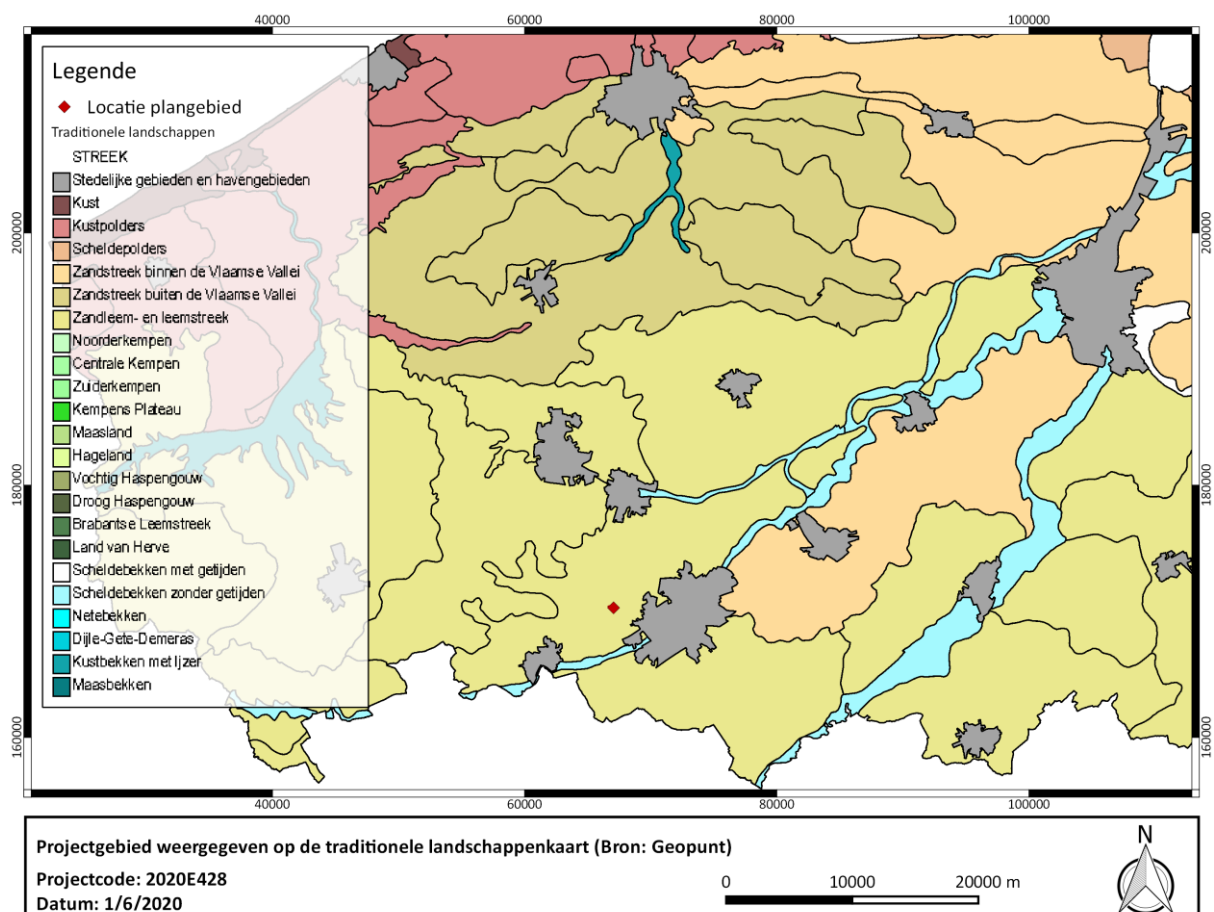
1.3.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem en leemstreek (Land van Roeselare – Kortrijk)
Tertiair	Formatie van Gentbrugge, Lid van Vlierzele (noordelijk deel) en Lid van Merelbeke (zuidelijk deel)
Quartair	Type 3
Bodemtypes	Pcc, Pbc, Pdc, Lbp, Efp
Potentiële bodemerosie	Geen info/verwaarloosbaar
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	+5 tot +10 m TAW
Hydrografie	Denderbekken (Schelde)

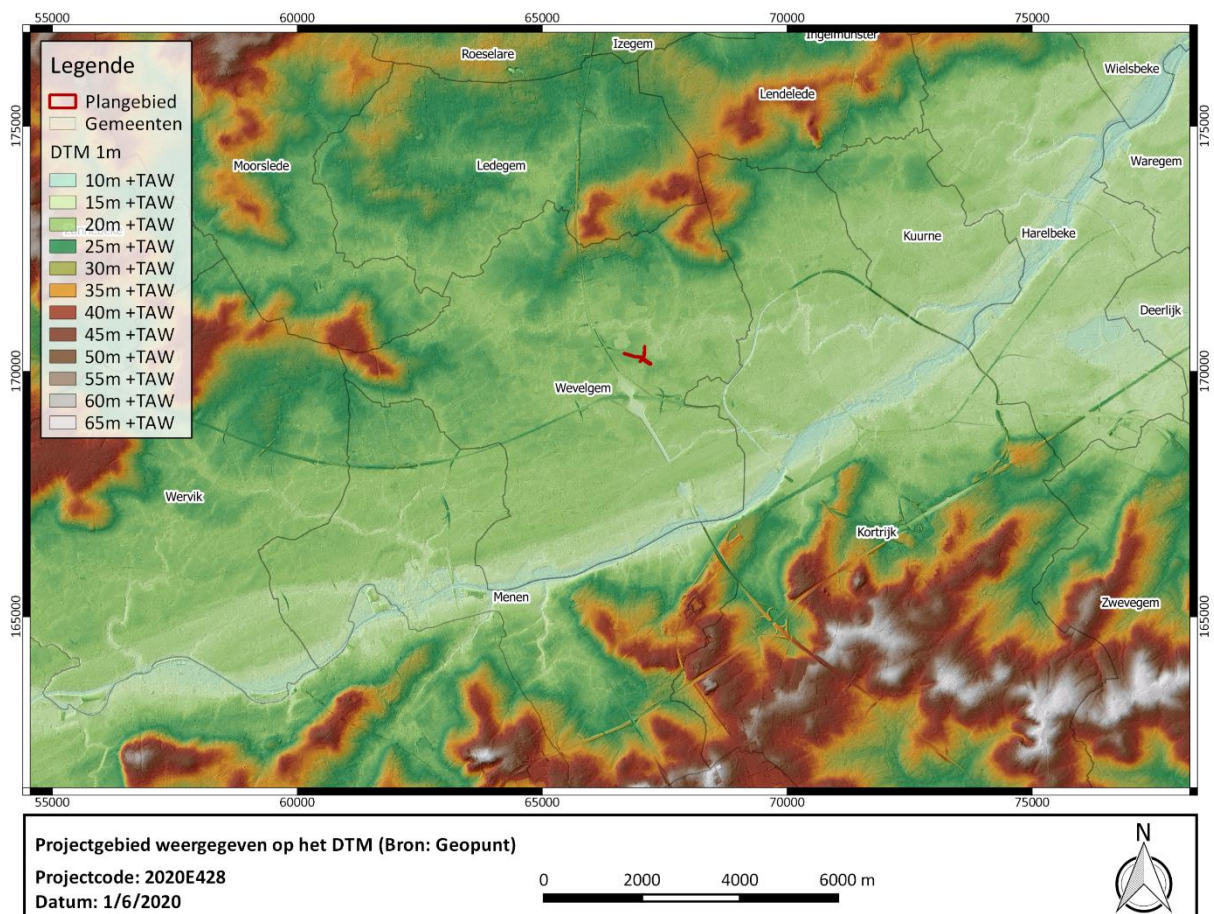
1.3.1.1 Landschappelijke situering

Landschappelijk bevindt het plangebied zich in de zandleem- en leemstreek (Land van Roeselare – Kortrijk). Het projectgebied situeert in het noordelijke deel van het brede stroomdal van de Leie, en aldus in een uitloper van de Vlaamse Vallei. Het reliëf is vrij vlak tot licht golvend en helt algemeen af richting het smallere huidige alluviale Leiedal, die door een steilrand duidelijk op te merken is in het landschap (zie Figuur 23). In de omgeving van het plangebied lopen verschillende hoofdbeken zuidoostwaarts richting Leie, met eerder noord-zuid gerichte zijbeken. Het plangebied bevindt zich zo op een iets hoger gelegen NW-ZO georiënteerde kam tussen de Heulebeek en Stierbeek/Nerebeek (Figuur 24). De loop van Bergelen situeert zich min of meer op deze kam, waarbij de terreinen ten noorden meer noordwaarts afhellen, de terreinen ten zuiden meer zuidwaarts. Het maaiveld op Bergelen helt licht af richting oosten van +21,3m TAW naar +20,3m TAW. Langs Bergelen ontspringen twee kleine beekarmen die noordwaarts richting Heulebeek vloeien. Iets ten zuidoosten ontspringt de Stampkotbeek die zuidwaarts in de Neerbeek stroomt (zie Figuur 25). Ter hoogte van het kruispunt Bergelen-Hemelhofweg helt het maaiveld zuidwaarts af van ca. +20,8 naar +20,3m TAW. Noordwaarts helt het maaiveld af naar ca. +20m TAW ter hoogte van de beek aan de noordelijke grens van het plangebied.

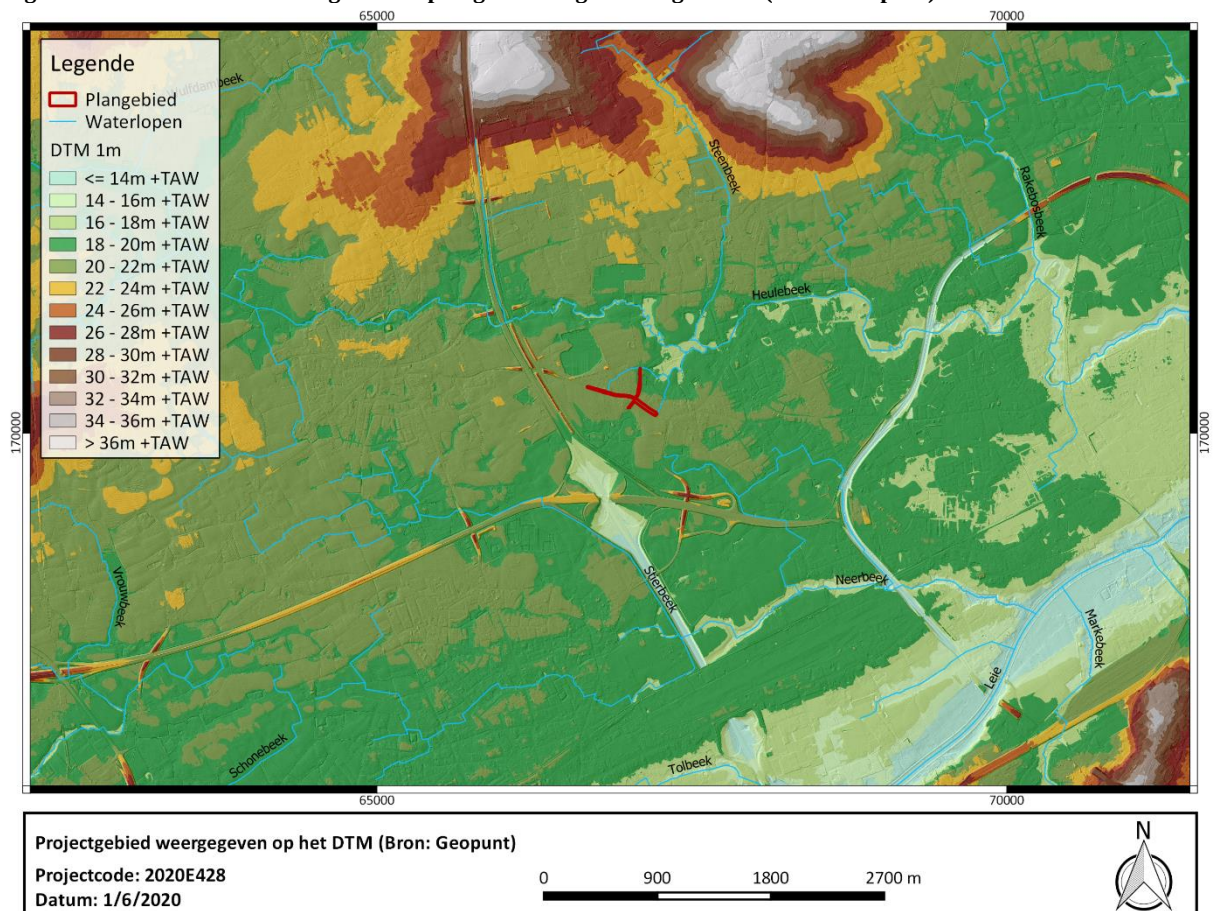

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

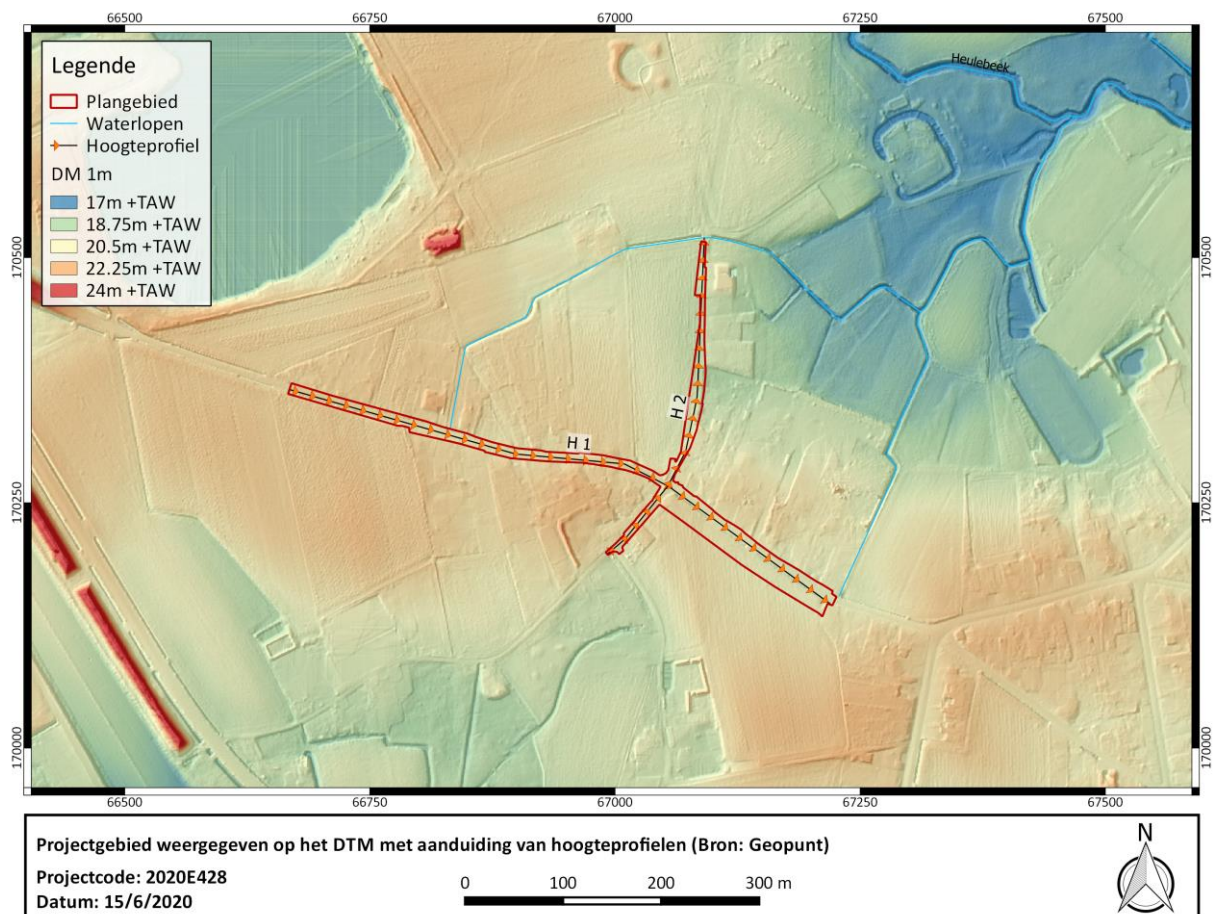

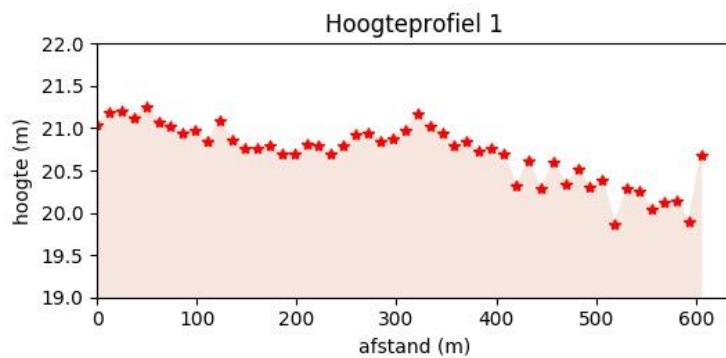
Figuur 23: DTM met aanduiding van het plangebied en gemeentegrenzen. (Bron: Geopunt)

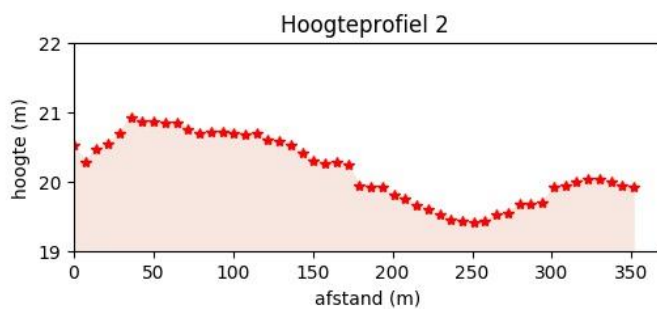
Figuur 24: DTM met aanduiding van plangebied en waterlopen. (Bron: Geopunt.be)

Figuur 25: DTM (detail) met aanduiding plangebied en hoogteprofiel (bron: Geopunt).

Figuur 26: Hoogteprofiel van west naar oost over Bergelen (bron: Geopunt).

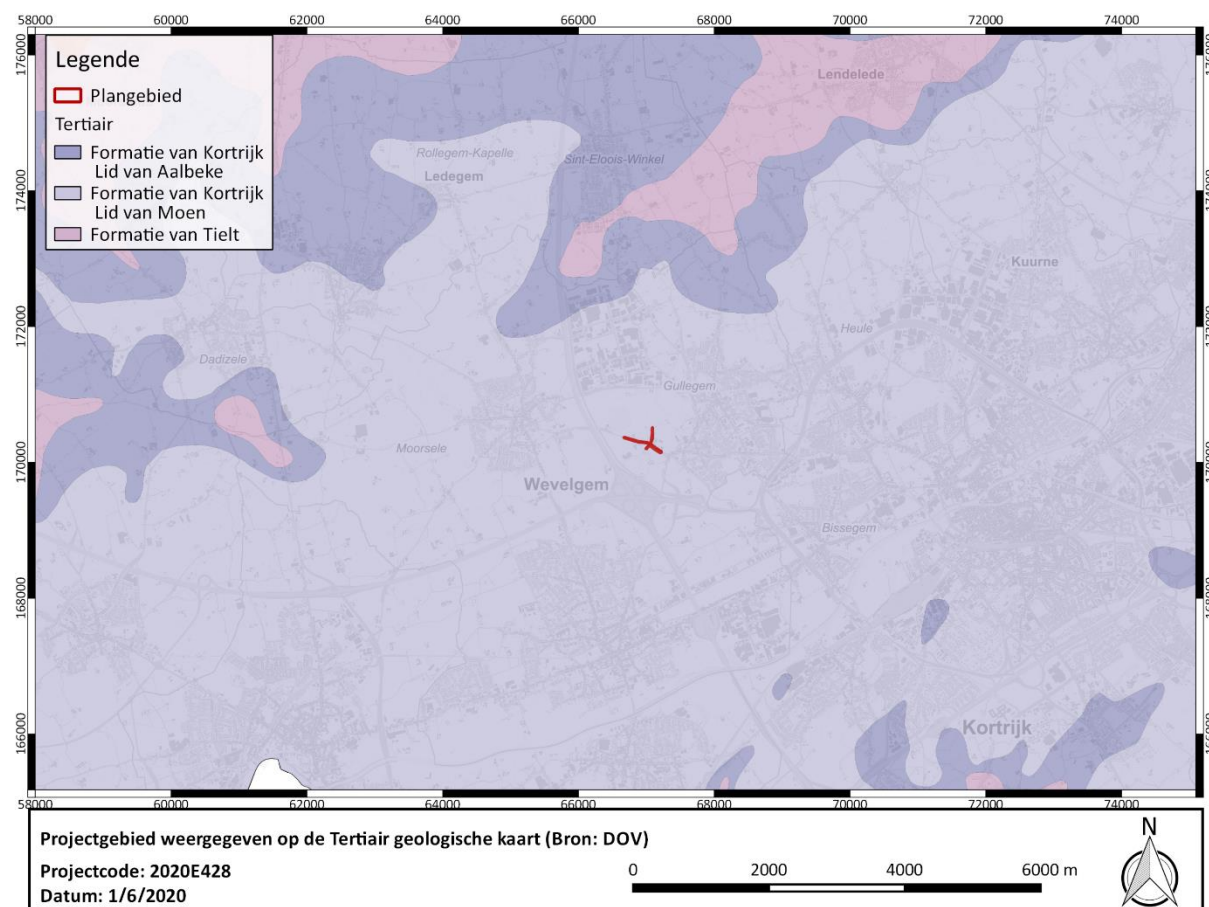
Figuur 27: Hoogteprofiel van zuid naar noord van de Aardappelhoek naar Hemelhofweg (bron: Geopunt)

1.3.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Onder het Quartair dagzoomt ter hoogte van het plangebied de Formatie van Kortrijk, meer bepaald het Lid van Aalbeke. De Formatie werd gevormd in het vroege Eoceen.⁴

Het Lid van Aalbeke is een grijze tot grijsbruine zware klei met bijmenging van zeer fijn silt en sporadische pyrietfragmenten. De dikte schommelt rond de 5m. Het jongere Lid van Vlierzele is een fijnkorrelig grijsgroen glauconiethoudend zand met zones van zandrijke klei, met fijn schelpgruis en enkele dunne kiezelzandsteenbanken. Naar de basis toe kent het een meer kleilig karakter. De dikte loopt op tot 20m.

Het Tertiaire substraat bevindt zich ter hoogte van het plangebied op een diepte van 26 tot 29m, en is dus weinig relevant in deze casus.⁵

Figuur 28: Aanduiding van het plangebied op de Tertiair geologische kaart (Bron: DOV).

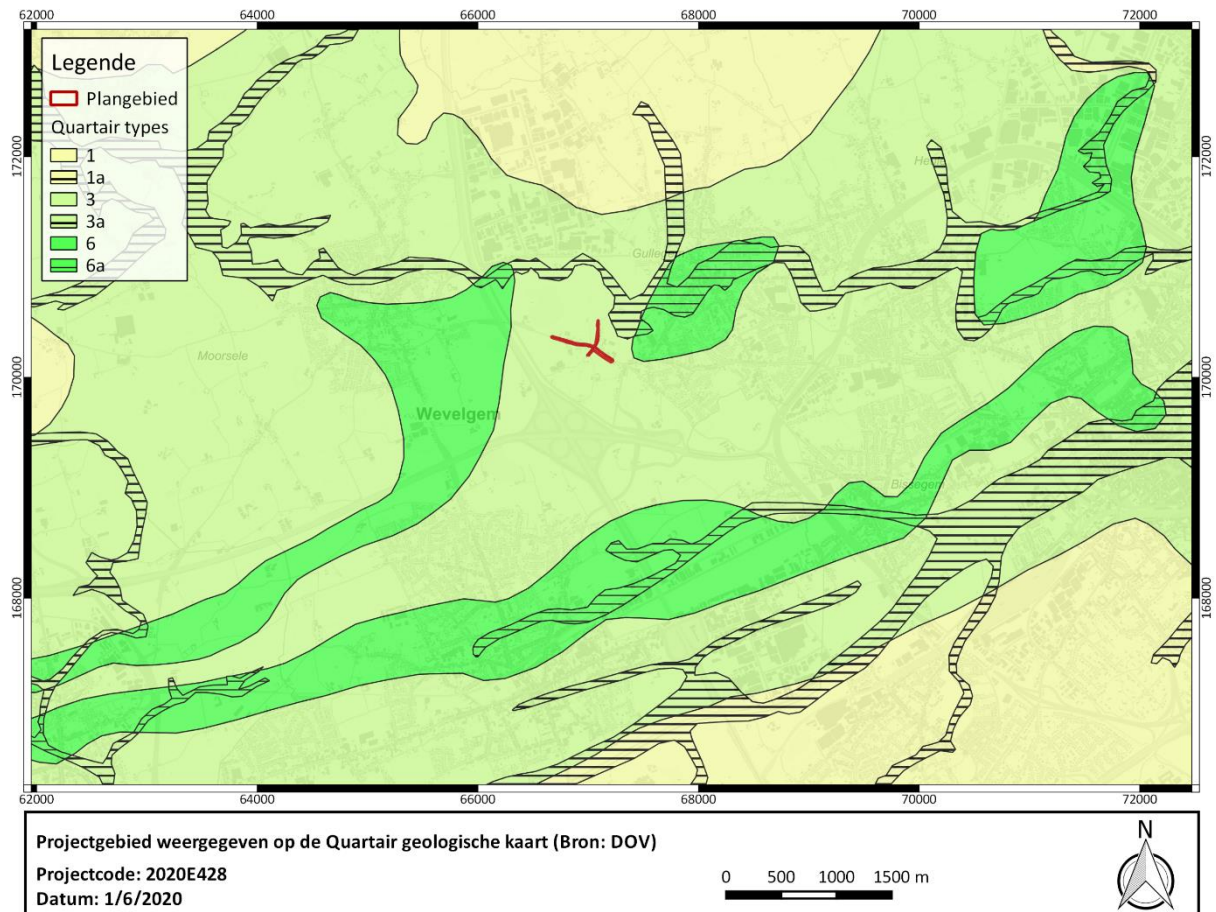
1.3.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is op de Quartair geologische kaart met schaal 1:200 000 gekarteerd als Quartair type 3. Hierbij komen bovenaan de sequentie eolische afzettingen (zand tot silt) uit het Weichseliaan voor, mogelijk nog vroeg-Holoceen (ELPw), waarbij mogelijk ook hellingsafzettingen van het Quartair aanwezig (HQ) zijn. Het kan zijn dat deze karteereenheid

⁴ Buffel et al 2009

⁵ DOV, G3Dv2 dikte niet-tabulair Quartair

afwezig is. Onder deze afzetting bevinden zich fluviale afzettingen van het Weichseliaan (FLPw).

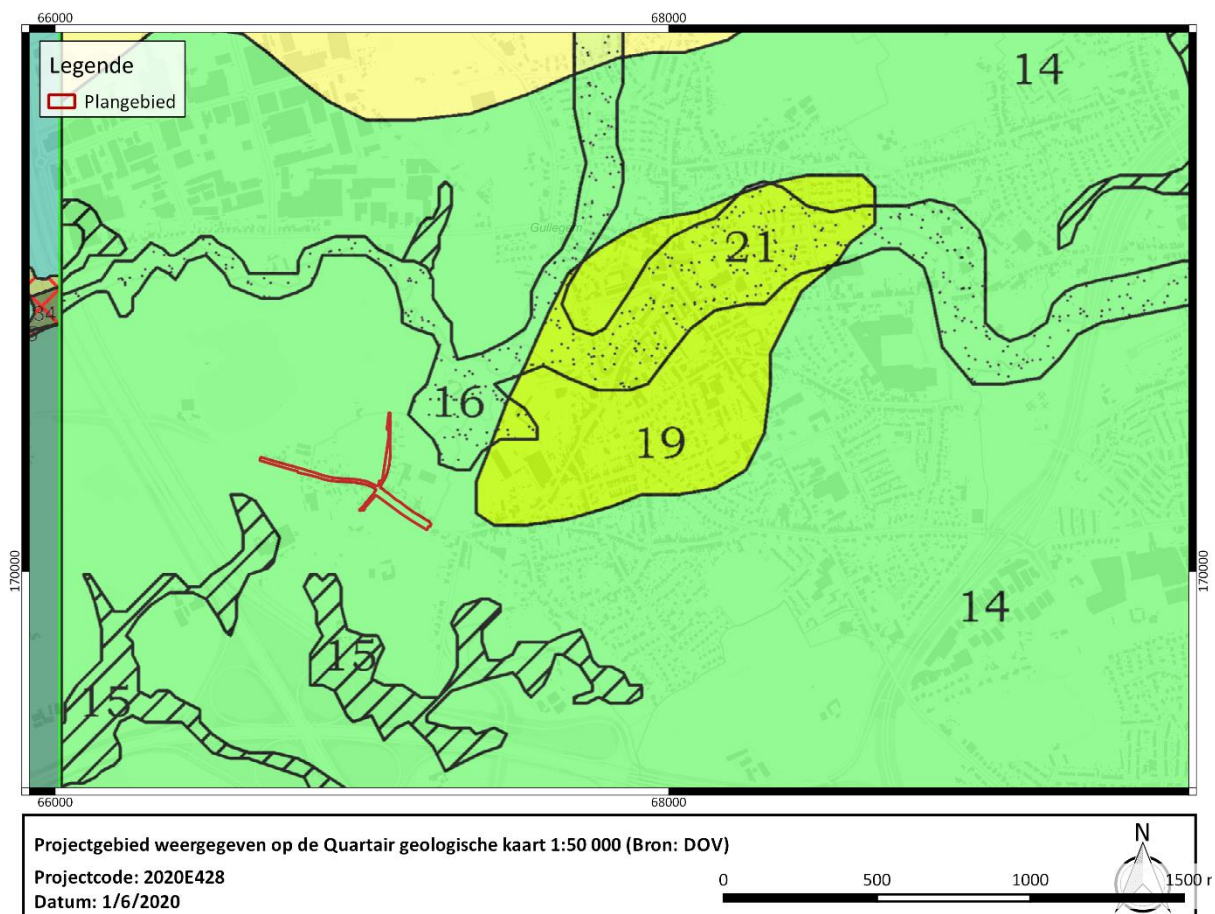
Figuur 29: Aanduiding van het plangebied op de Quartair geologische kaart (Bron: DOV)

De meer gedetailleerde Quartairgeologische kaart met schaal 1:50 000 sluit hierbij aan en geeft het plangebied weer ter hoogte van profieltype 14.

Voor het betreffende kaartblad betekent dit dan aan de top eolische afzettingen en afzettingen van lokale oorsprong uit het Weichseliaan (Formatie van Gent) voorkomen. Het betreft zandige tot zandlemige afzettingen, die homogeen bovenaan zijn en onderaan een alternatie van zand- en leemlagen vertonen. Eronder bevindt zich een combinatie van twee karteereenheden. Het gaat enerzijds om zandige vlechtende rivierafzettingen uit het Weichseliaan (Formatie van Zemst, Lid van Lembeke) en anderzijds een complex van lemige tot zandlemige lagen afgezet door een verwilderd systeem, al dan niet in combinatie met hellingsafzettingen (het Lid van Oostakker).⁶ Onderaan de Quartaire sequentie bevinden zich mogelijk nog grofkorrelige vlechtende rivierafzettingen met meerdere fining up cycli bestaande uit grindhoudend tot grindrijk zand aan de basis en half fijn zand tot klei aan de top (Formatie van Zemst, Lid van Bos van Aa).

⁶ Bogemans 1996a, Bogemans 1996b

Figuur 30: Aanduiding van het plangebied op de meer gedetailleerde Quartair geologische kaart (Bron: DOV).

1.3.1.4 Bodemvormingsprocessen

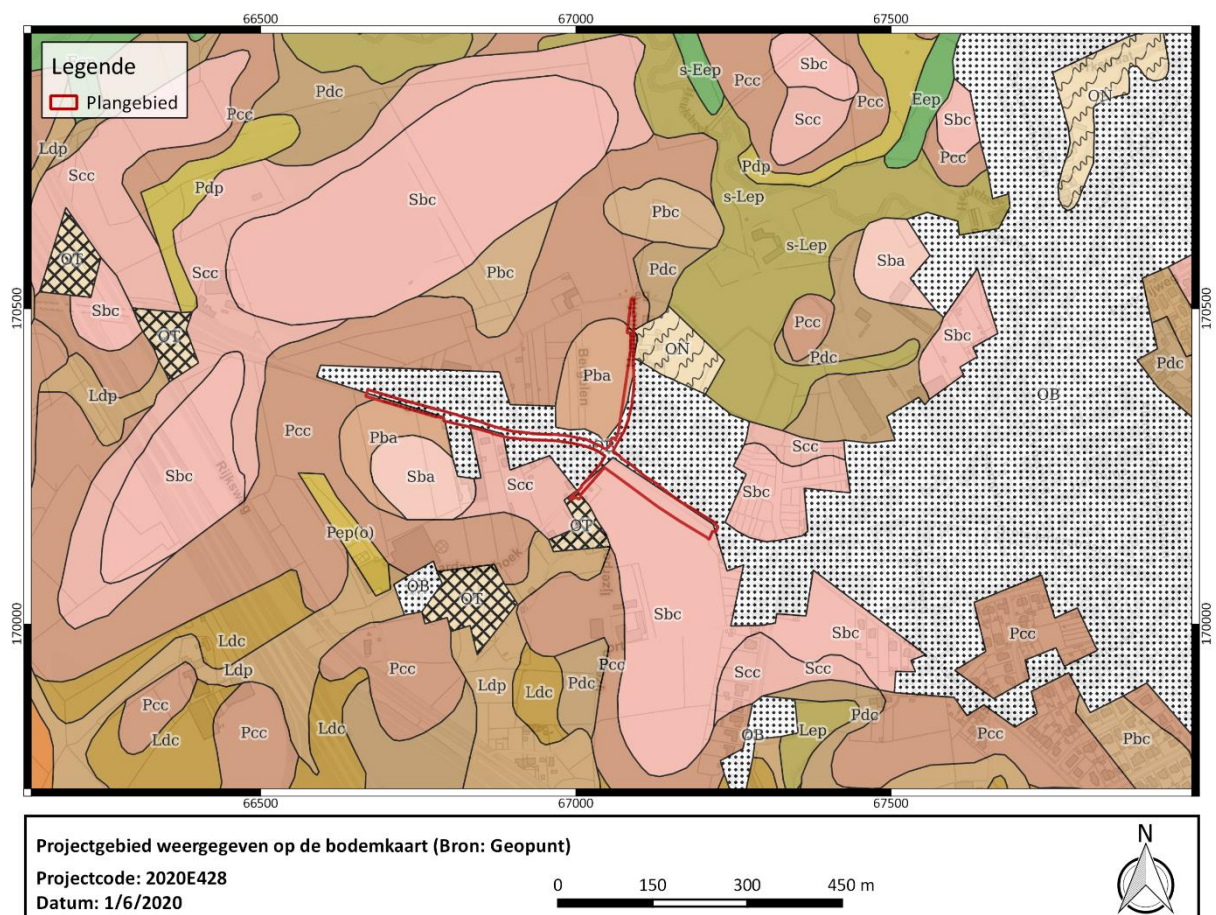
In de omgeving van het plangebied komen lemig zandige tot zandlemige sedimenten voor. De straat Bergelen situeert zich zoals reeds vermeld op een NO-ZW georiënteerde kam tussen de Heulebeek in het noorden en Stierbeek/Nerebeek, en de bodemkaart reflecteert dit ook. Op de kam, en het plangebied, komen droge tot matig droge lemige zandbodems (Sbc, Sba, Scc) en droge tot matig natte lichte zandleembodems (resp. Pba en Pcc). Verder van het plangebied richting de hierboven vermelde beken daalt het reliëf enigszins en wordt de bodem zwaarder en natter (textuurklasse L tot E, drainageklasse d tot e, vaak geen profielontwikkeling). Een groot deel van het plangebied is als bebouwd gekarteerd (OB), ter hoogte van de Hemelhofweg is een deel als opgehoogd (ON) gekarteerd. Hieronder worden de vermelde relevante bodemtypes toegelicht.

Een Sbc-bodem is een droge lemig zandbodem met sterk verbrokkelde textuur B horizont. De modale droge lemige zandgronden hebben een grijsbruine bouwvoor van 20-30 cm dik. Roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120 cm. De bodems hebben een gunstige waterhuishouding in de winter, maar zijn zeer droogtegevoelig in de zomer. Ze zijn matig geschikt voor minder eisende gewassen (zomergranen, aardappelen, maïs), en weinig geschikt voor weiland, geschikt voor asperges en schorseneer en algemeen goed voor tuinbouw. Een Scc-bodem is een matig droge lemig zandbodem met sterk verbrokkelde textuur B horizont. Hierbij beginnen roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm. Het zijn iets gunstiger gronden dan Sbc: De waterhuishouding is goed in de winter, in droge zomers kunnen ze droogtegevoelig zijn. De bodems zijn geschikt tot matig geschikt voor zomergranen, geschikt voor aardappelen en marginaal geschikt voor veeleisende gewassen. Ze zijn weinig geschikt

voor weide, maar geschikt voor tuinbouw, vooral voor wortelen en schorseneren, ook voor intensieve tuinbouw.

Een Pba-bodem is een droge lichte zandleembodem met textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont. De gronden hebben doorgaans een bouwvoor die 20-30 cm dik is, (donker)grijsbruin, matig humeus en die rust op een bruinachtige zwak humeuze overgangshorizont van 20-30 cm dikte waaronder soms een enigszins uitgeoogde horizont voorkomt. De (gave of verbrokkelde) textuur B begint op 70-90 cm, roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120 cm. De waterhuishouding is goed in de winter en iets te droog in de zomer. De bodems zijn geschikt voor de meeste akkerbouwteelten, matig goed voor tarwe en bieten, geschikt voor extensieve tuinbouw. De bodems kenmerken vooral Tardiglaciaire kouterruggen.

Een Pcc-bodem is een matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De grijsbruine bouwvoor is 25-30 cm dik en goed humeus. Bij de gedegradeerde eenheden met verbrokkelde textuur B, werd bij in cultuurname een deel van de uitlogingshorizont met de bouwvoor vermengd tot een homogeen goed humeuze Ap, waaronder een bruingele overgangshorizont van 20-30 cm dik, voorkomt. De verbrokkelde textuur B situeert zich tussen 50 en 80 cm. Zoals alle matig droge licht zandleemgronden zijn deze bodems gemakkelijk te bewerken en weinig beperkt. De waterhuishouding is gunstig en de gronden zijn geschikt voor alle akkerlandteelten en voor weiland. Ze zijn met name zeer geschikt voor extensieve tuinbouw en fruitteelt.⁷

Figuur 31: Bodemkaart met aanduiding van het plangebied (Bron: Geopunt).

⁷ Van Ranst et al. 2000

1.3.2 Historische en archeologische voorkennis

1.3.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Nabij de Heulebeek wijzen vondsten uit het neolithicum reeds op menselijke aanwezigheid. Bij de aanleg van de A17 in 1976 werden op grondgebied Gullegem Romeinse waterputten uit de 1ste eeuw blootgelegd met onder meer een munt uit de regeerperiode van keizer Trajanus (102-111 na Chr.). Verder is ook een Keltisch brandgraf gekend. Het wegtracé van Bergelen zou deel kunnen zijn van de Romeinse weg die de stad Tongeren verbond met Boulogne.⁸

Gullegem wordt voor het eerst vermeld in 1066 als "Godelinchehem", etymologisch betekent dit de woning van de lieden van Godilo. Tijdens het ancien régime behoort Gullegem tot de Roede van Menen, binnen de Kasselrij van Kortrijk. In tegenstelling tot de andere parochies in de Kasselrij van Kortrijk vallen de grenzen van de parochie van Gullegem en de dorpsheerlijkheid niet samen. De Sint-Amanduskerk, eveneens voor het eerst vermeld in 1066, stond op de heerlijkheid van Sint-Maarten die werd beheerd door de abdij van Sint-Maarten in Doornik, maar die trad niet op als dorpsheer. De eerste aanduiding van een titelvoerende dorpsheer, vinden we in 1340, nl. Catharina van Maldegem. "Het Neerhof" of "Het goed te Hondschote" (Hondschotestraat nr. 29) werd reeds in 1365 bewoond door de heer van Hondschote en was het foncier van de heerlijkheid. Ca. 1650 richt de heer nabij het kasteel een schepenbank op. Rond 1682 werd ten zuiden van de hoeve een kasteel gebouwd dat vervolgens verdween bij de afschaffing van de feodale structuur op het einde van de 18de eeuw. De sterk verbouwde hoeve werd bewaard. Andere belangrijke heerlijkheden in Gullegem waren de heerlijkheden Rumbixmote, Scardau, ter Schuere, Caverines en de Bergelines (de straatnaam Bergelen in het plangebied verwijst naar deze laatste heerlijkheid⁹). In het noorden en zuidwesten van het grondgebied bleven enkele historische hoeves behouden. De meeste (voormalige) hoeves gaan terug op een oudere site die reeds weergegeven wordt in landboeken. Het reeds vermelde "Neerhof van Hondschote" is het foncier van de gelijknamige heerlijkheid en voormalig neerhof van het kasteel van de heer van de dorpsheerlijkheid. De oudste vermelding dateert van 1365. De omwalde "Bulscamphoeve" aan de Hemelhofweg, vlak bij het plangebied, is één van en grootste hoeves van de gemeente. Ze wordt reeds vermeld in 1549 en werd gebouwd aan de verbindingsweg tussen Gullegem en Izegem.¹⁰

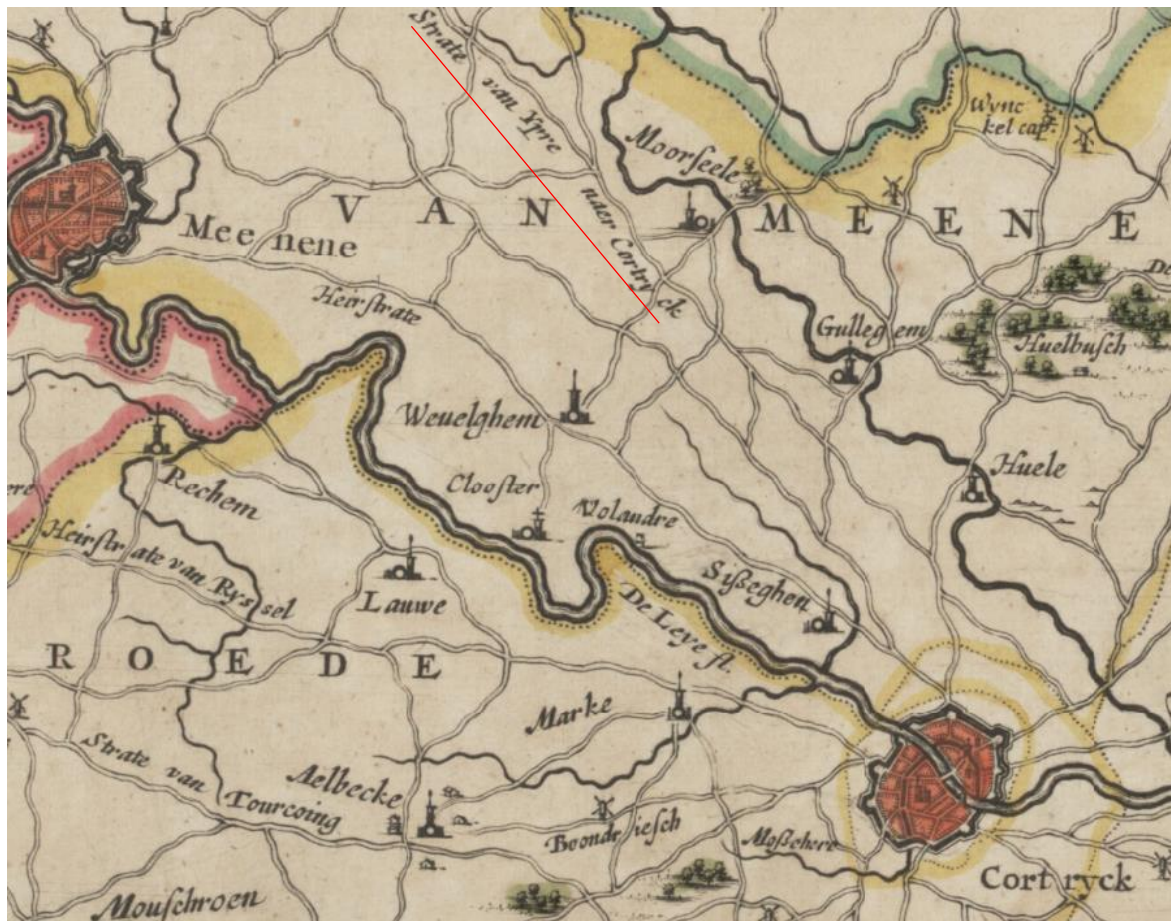
1.3.2.2 Cartografische bronnen

⁸ <https://id.erfgoed.net/themas/7984>

⁹ <https://id.erfgoed.net/themas/7984>

¹⁰ <https://id.erfgoed.net/themas/14565>

Figuur 32: Uitsnede uit kaart van de Kasselrij van Kortrijk van Sanderus (1641-1644) (bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

Op de kaart van de Kasselrij van Kortrijk van Sanderus (1641-1644) maakt de huidige Berghele deel uit van de 'Strate van Ypre naer Cortryck'. De kaart van Frickx (1744) staat Berghele aangeduid tussen Geulegem, Moorseele, Bissegghem, Hooghuys.

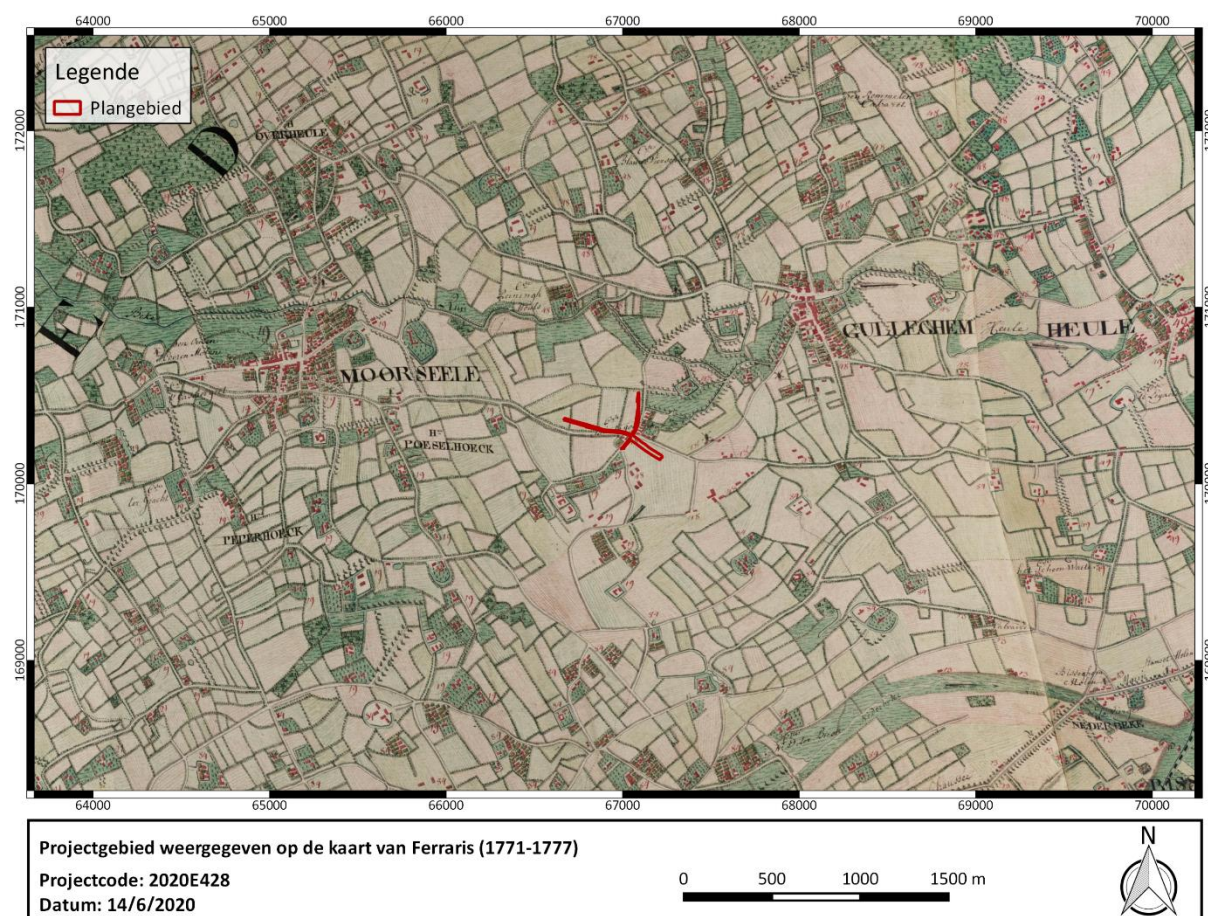
De betrokken wegen van het plangebied staan ook aangeduid op de Ferrariskaart (1771-1777). Deze kaart toont meer detail omtrent het landgebruik. Op het kruispunt van het plangebied is een kleine bewoningskern aangeduid, verder bevindt het plangebied zich in ruraal gebied.

De Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) toont een gelijkaardig beeld. Bewoning situeert zich enkel aan het gehucht Bergelen. De kaart van Popp (182-1879) vermeldt de 'Weg van Yperen naar Kortrijk', de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) toont nagenoeg eenzelfde beeld.

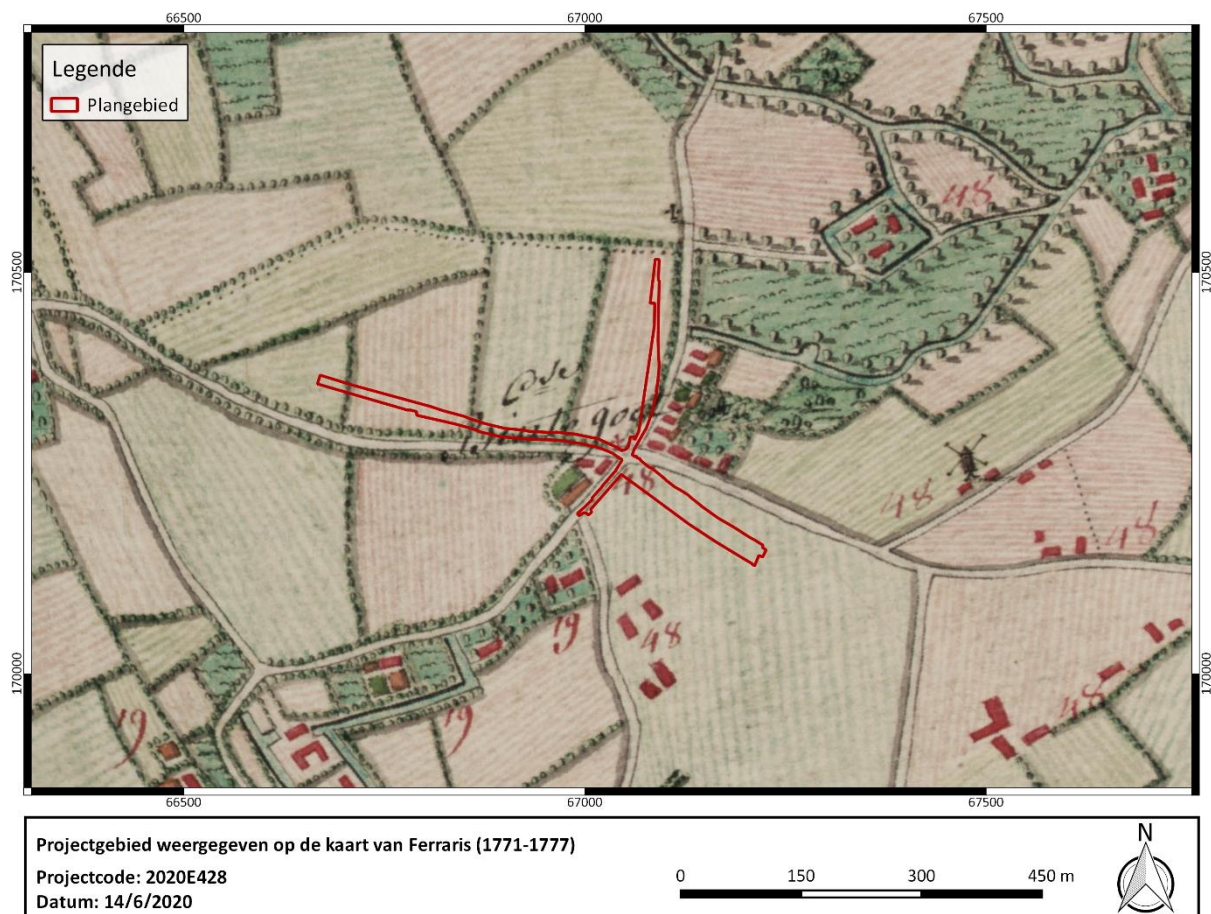

Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de kaart van Frickx (1744) (Bron: Geopunt)

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de kaart van Ferraris (1771-1777) (Bron: Geopunt)

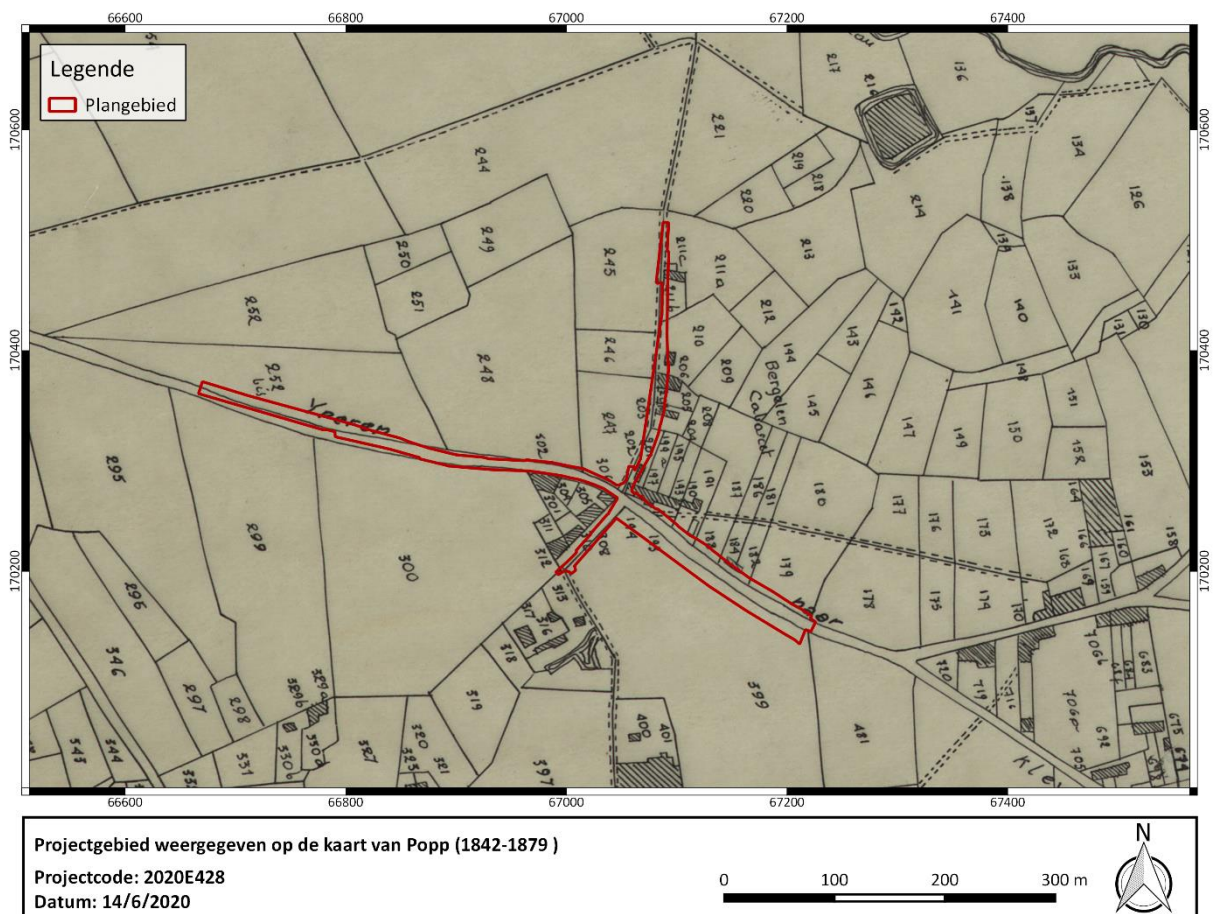

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de kaart van Ferraris (1771-1777), detail (Bron: Geopunt)

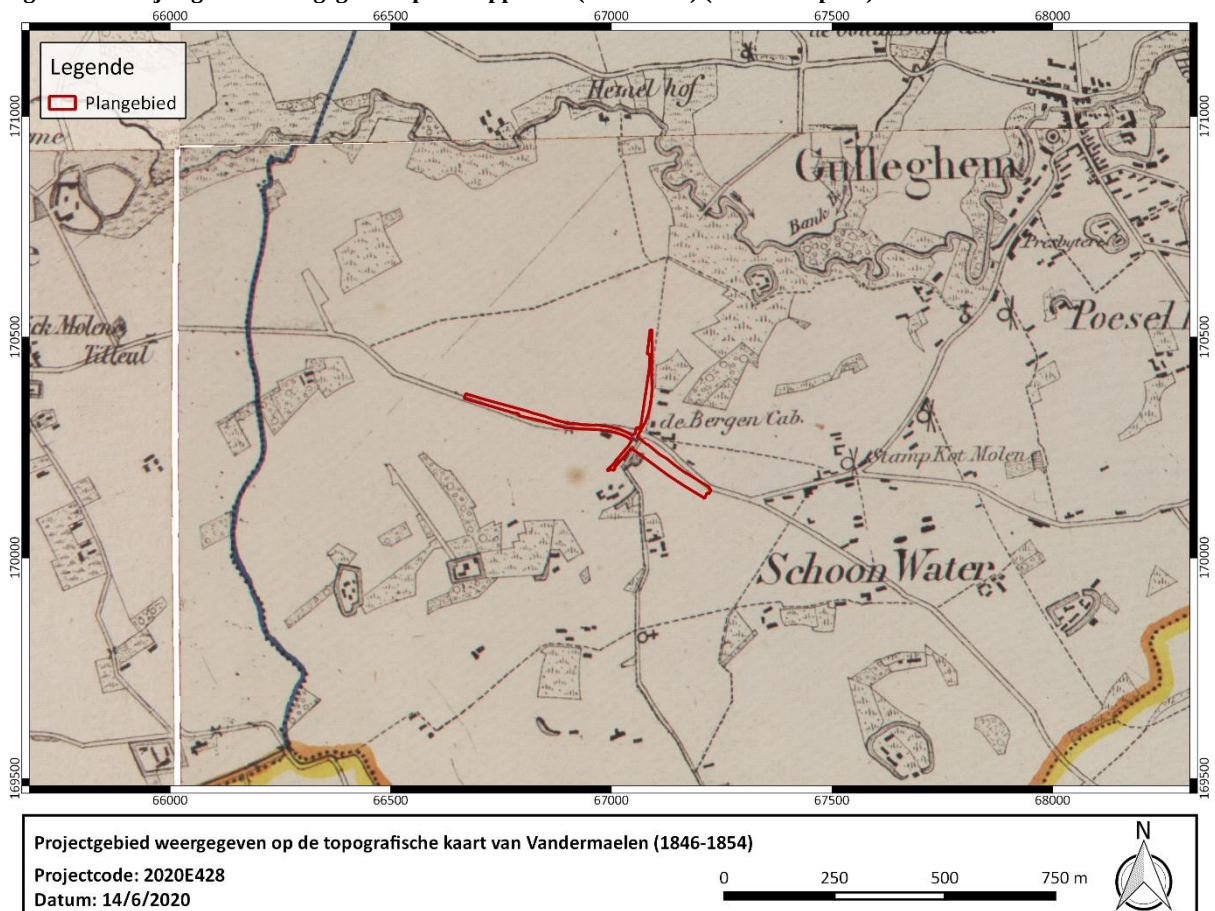

Figuur 36: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) (Bron: Geopunt)

Figuur 37: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart (1842-1879) (Bron: Geopunt)

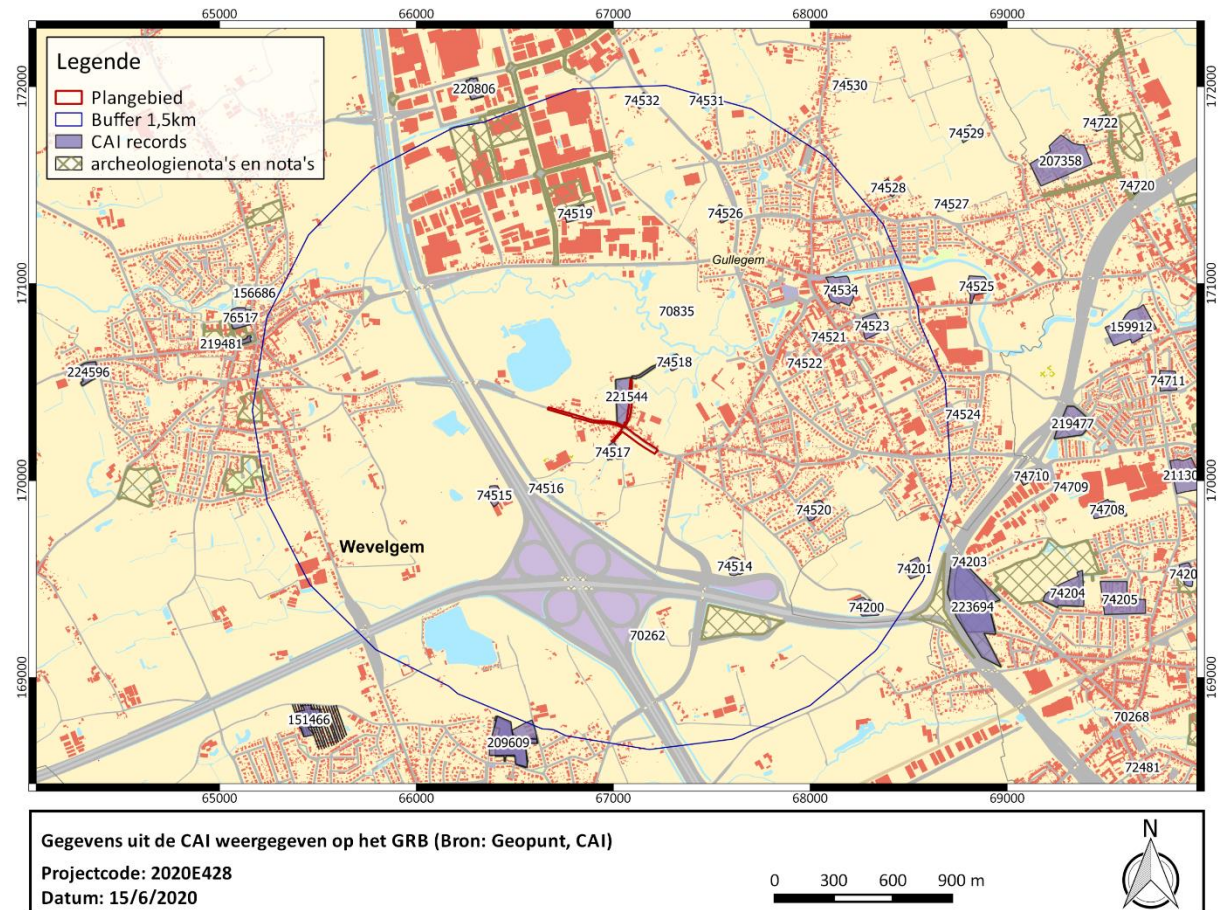

Figuur 38: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart Vandermaelen (1846-1854) (Bron: Geopunt)

1.3.2.3 Overzicht van de gekende archeologische waarden

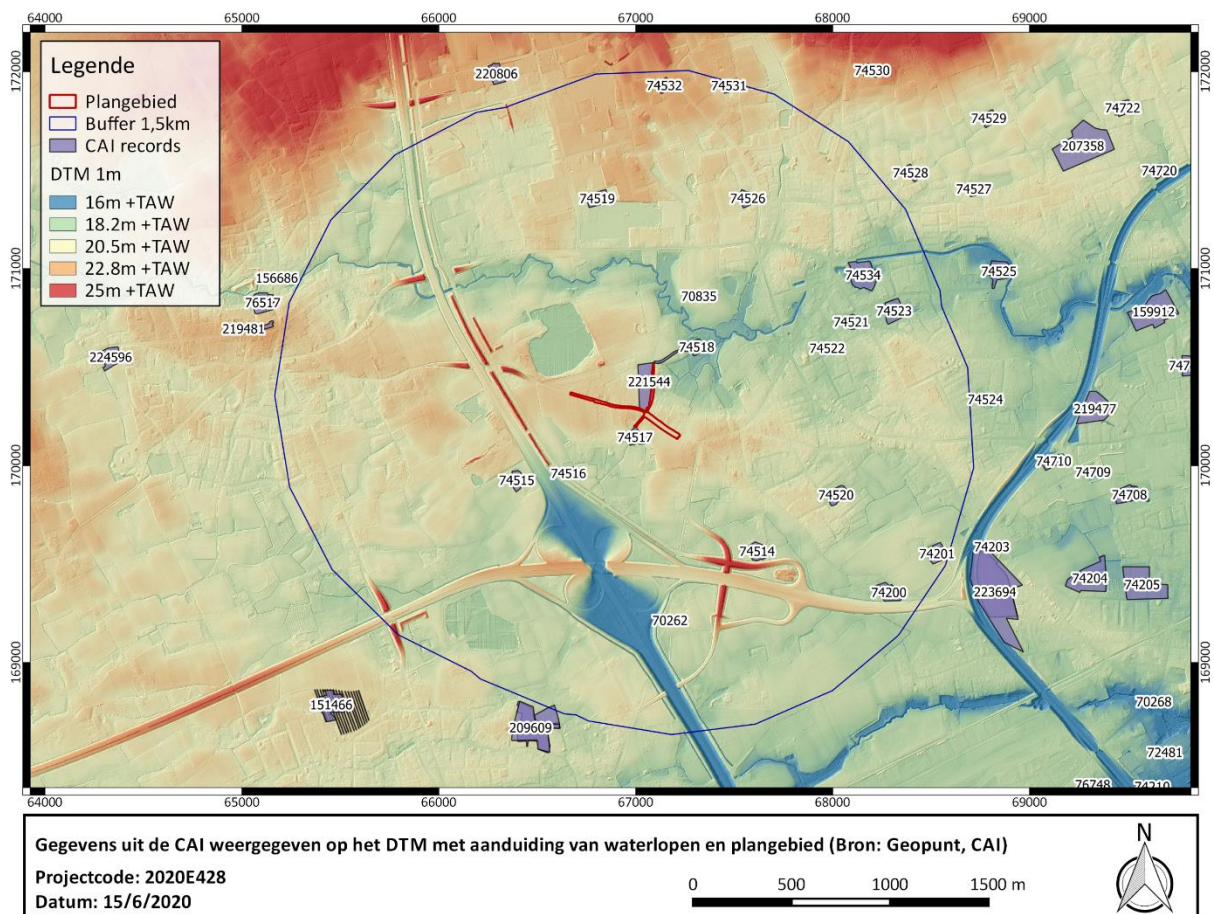
Binnen het plangebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Figuur 40 geeft de gekende archeologische gegevens weer in de omgeving van het plangebied.

Hieronder worden de gegevens uit de CAI in tabelvorm opgesomd die in de nabijheid van het plangebied gelegen zijn:

Figuur 39: Gegevens uit de CAI, vastgestelde archeologische zones en (archeologie)nota's weergegeven op het GRB. (Bron: Geopunt, CAI, geo.onroerenderfgoed.be)

Figuur 40: Gegevens uit de CAI weergegeven op het DTM. (Bron: Geopunt, CAI)

I. Archeologische vindplaatsen

221544	Mechanische prospectie, NK: 15m IJzertijd - Romeinse tijd: grafveld
209609	Mechanische prospectie, NK: 15m Onbepaald: greppels, kuilen, paalkuilen Steentijden: concentratie lithisch materiaal WOII: resten Flak stelling
220806	Mechanische prospectie, NK: 15m Volle middeleeuwen: paalkuilen, kuilen, greppel
70262	Toevalsvondst, NK: 150m Romeinse tijd: 2 waterputten

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

74518	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74517	Indicator cartografie, NK: 150m Late middeleeuwen: site met walgracht
74516	Indicator cartografie, NK: 150m Late middeleeuwen: site met walgracht
74515	Indicator cartografie, NK: 150m Late middeleeuwen: site met walgracht
70835	Veldprospectie, NK: 250m Steentijden: Losse vondst lithisch materiaal
74519	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74531	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74532	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74526	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74534	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74523	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74521	Indicator cartografie, NK: 15m Middeleeuwen: motte

74522	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74520	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74201	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74200	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht
74514	Indicator cartografie, NK: 15m Late middeleeuwen: site met walgracht

Vlakbij het plangebied zijn recent twee archeologische onderzoeken uitgevoerd.

Tussen de Hemelhofweg en Bergelen werd naar aanleiding van de aanleg van een parkeerterrein voor het provinciaal domein werd in eerste instantie een archeologienota opgemaakt. Deze bestond uit een bureauonderzoek, landschappelijk booronderzoek, verkennend booronderzoek en proefsleuvenonderzoek (CAI ID221544)¹¹. Bij het proefsleuvenonderzoek werden verschillende brandrestengraven aangetroffen, waarna een zone van m² opgegraven diende te worden. In 2019 werd een opgraving uitgevoerd waarbij 33 brandrestengraven uit de Romeinse periode zijn aangetroffen. Verder werden ook jongere karrensporen aangetroffen in de zone langs de Hemelhofweg, die als een voorloper van het tracé van de Hemelhofweg als toegang tot de omwalde site Bulscamphoeve gezien kunnen worden.¹²

In het kader van een geplande verkaveling werd in 2019 aan de kruising van Bergelen met de Koningin Fabiolalaan, ca. 100m ten oosten van het plangebied, een archeologische opgraving uitgevoerd op een ca. 2ha groot terrein. Bij dit onderzoek werden 289 sporen aangetroffen: paalkuilen, kuilen (paal)kuilen, grachten en greppels, een waterput en een loopgraaf. De sporen kunnen voornamelijk als randfenomenen van een woonerf geïnterpreteerd worden, zo zijn er 5 bijgebouwen aangetroffen, waarvan er 2 in de Karolingische periode te dateren zijn. Ook werd in het zuiden van de opgravingszone een waterput uit de Karolingische periode aangesneden. Mogelijk bevond de eigenlijke kern van het woonerf bevindt zich ten zuiden van het plangebied. In het noorden van het plangebied bevindt zich een Romeins grachtsysteem dat opvallend veel vondsten bevat.¹³

Ca 1,5km ten zuiden van het plangebied (CAI ID 209606) werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd naar aanleiding van een sociale verkaveling. Hierbij werden vondsten uit neolithicum, mogelijk bronstijd, aangetroffen in een door colluvium afgedekte depressie en

¹¹ Van Quaethem 2018, <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8712>

¹² Van de Vijver in voorbereiding

¹³ Derweduwen in voorbereiding

paleobodem. Verder werd nog een gracht van een nabijgelegen site met walgracht aangesneden en enkele greppels, kuilen en paalkuilen die niet nader gedateerd konden worden.¹⁴

In 2018 werd in het kader van de aanleg van een vrachtwagenparking langs de Westlaan in de industriezone Gullegem-Moorsele een archeologienota opgesteld. Hierbij werd tevens een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij verscheidene archeologische sporen aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van een nederzettingssite met gebouwplattegrond uit de volle middeleeuwen (CAI ID 220806).¹⁵

Naar aanleiding van de ontwikkeling van deze industriezone werd in 2006 reeds een grootschalig proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarbij enkele zones werden opgegraven. Hierbij kwamen onder meer een kuil uit het neolithicum (Michelsberg), een tiental geïsoleerde brandrestengraven uit de Romeinse periode aan het licht.¹⁶

Als laatste kan een noodopgraving uit 1976 vermeld worden toen bij de aanleg van de E403 twee waterputten uit de Romeinse periode aan het licht kwamen (CAI ID 70262). Deze konden in de 1ste-2de eeuw gedateerd worden.¹⁷

Verdere archeologische informatie beperkt zich cartografische indicatoren en weinige veldkarteringen. Cartografische bronnen tonen zo 15 sites met walgracht binnen een straal van 1,5km rond het plangebied. In de Bissegemstraat zou de voormalige pastorie teruggaan tot een middeleeuwse motte (CAI ID 74521). Verder werd bij een veldprospectie wat lithisch materiaal uit de steentijden aangetroffen (CAI ID 70835).

1.3.2.4 Recente geschiedenis en huidige gebruik

De orthofotosequentie vanaf 1971 toont een beeld van de recente ontwikkelingen ter hoogte van het plangebied. Ten opzichte van de 19de eeuwse kaarten is niet bijster veel gewijzigd. Bewoning is vanuit het kruispunt uitgedijd in westelijke en oostelijke richting langs de straat Bergelen. Wat het plangebied zelf betreft, is het landgebruik ongewijzigd waarbij nagenoeg het volledige plangebied uit bestrating bestaat, en een kleinere zone ter hoogte van het gepland bufferbekken uit akkerland. Wat de omgeving betreft tonen de orthofoto's van 1971 en periode 1979-1990 nagenoeg eenzelfde beeld. Vanaf de orthofoto 2000-2003 is een beperkte toename van bewoning langsheen het plangebied op te merken, met name langs de Hemelhofweg en Aardappelhoek. De meest recente orthofoto (2019) toont de gedichte put van de opgraving langs de Hemelhofweg, en de gedichte proefsleuven van het onderzoek aan het kruispunt van Bergelen en de Koningin Fabiolalaan.

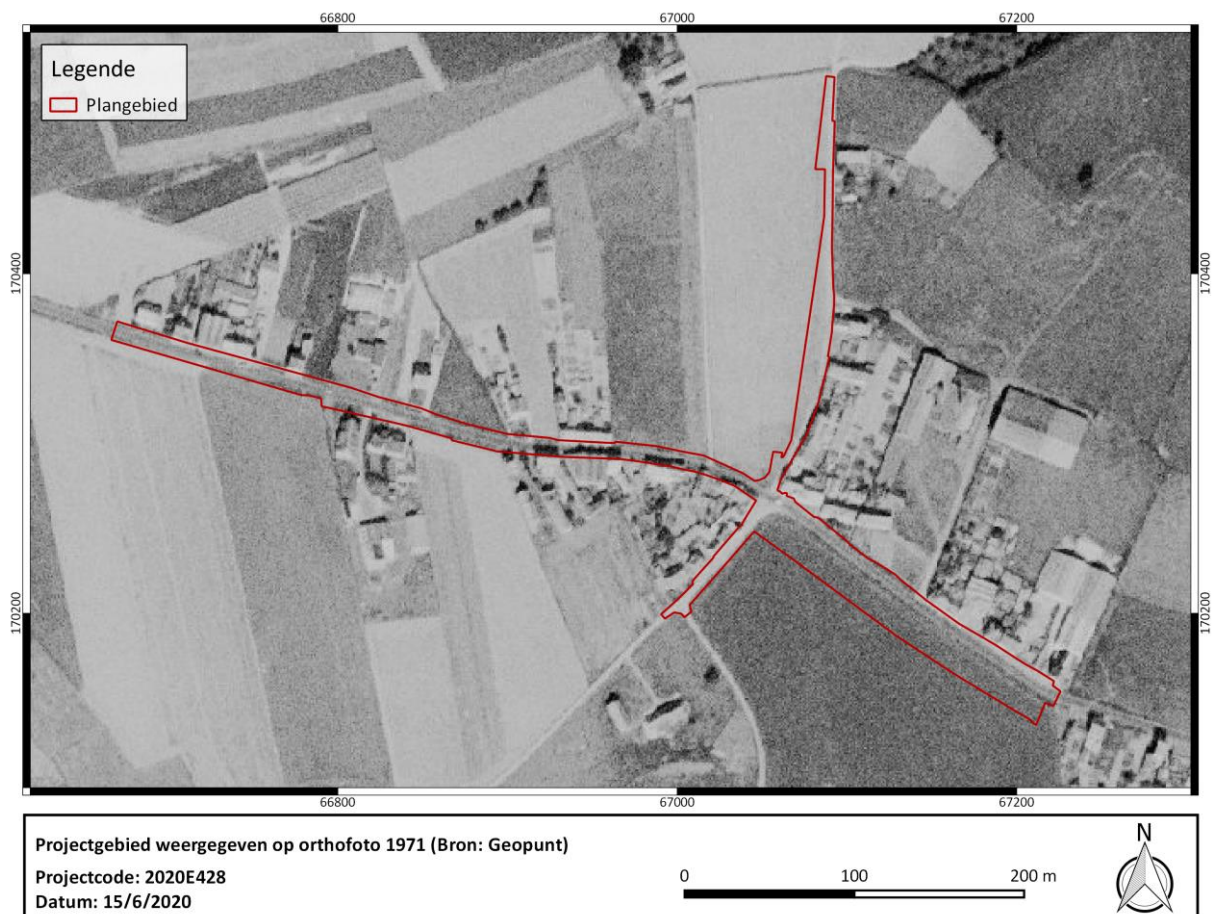
¹⁴ Ryssaert et al 2015

¹⁵ Polfliet et al 2018

¹⁶ Eggermont et al 2006

¹⁷ Despriet 1978

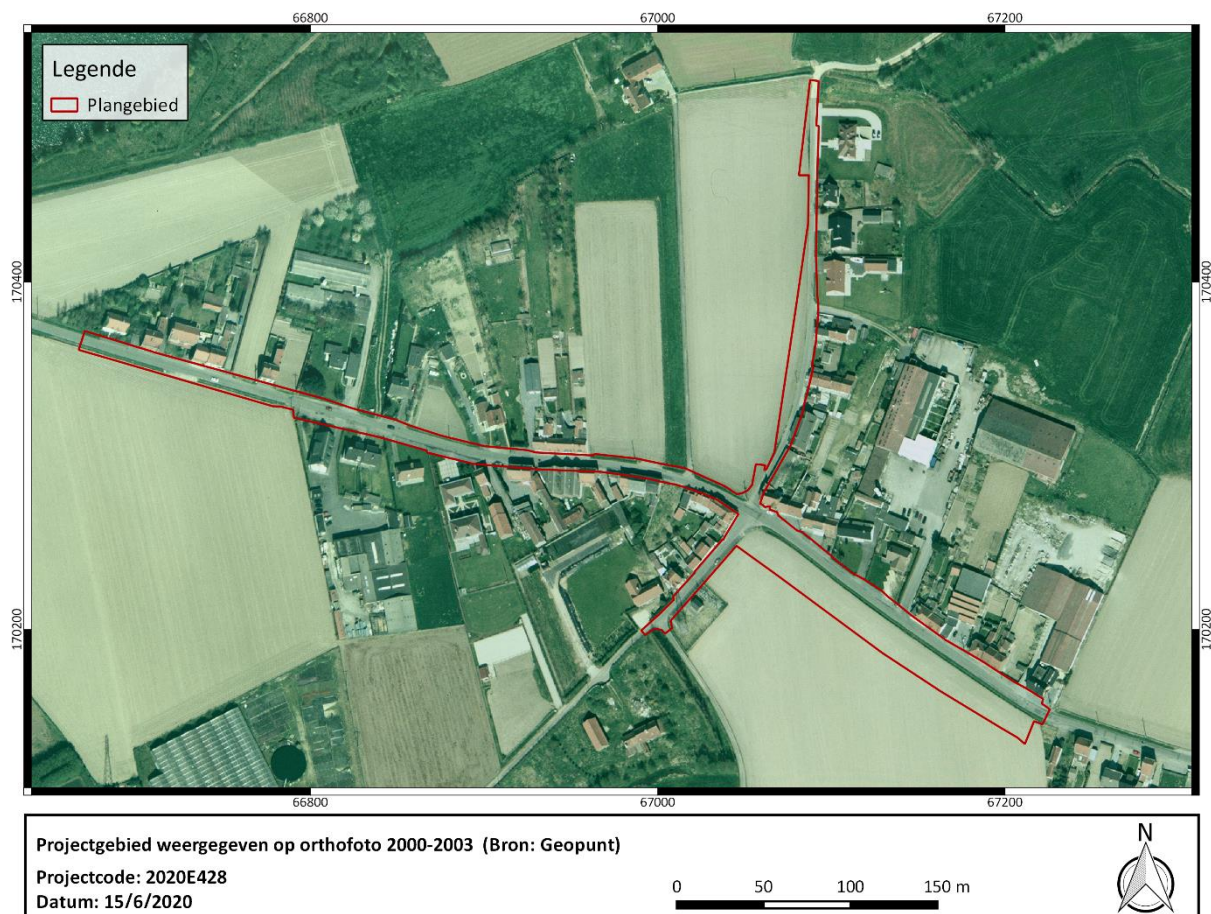

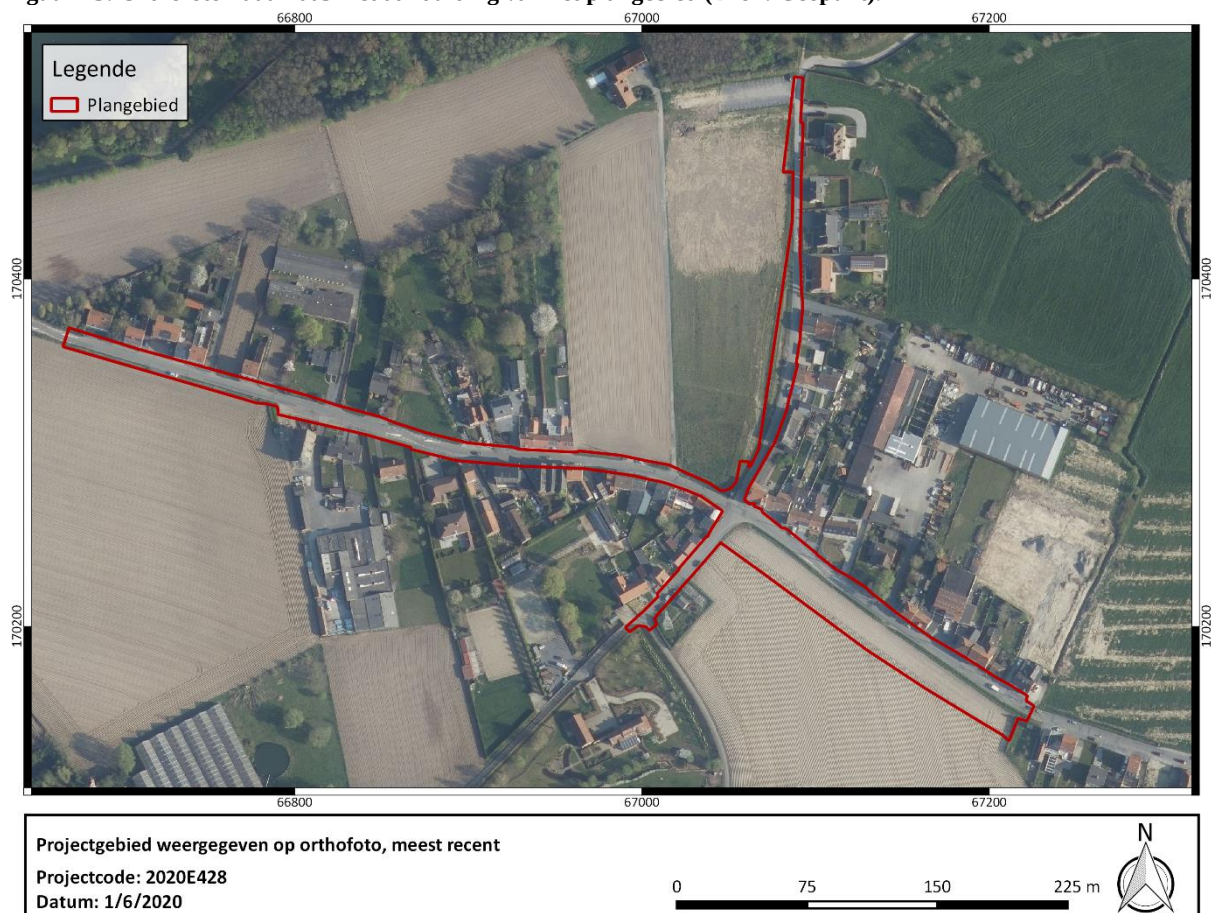
Figuur 41: Orthofoto 1971 met aanduiding van het plangebied. (Bron: Geopunt).

Figuur 42: Orthofoto 1979-1990 met aanduiding van het plangebied (Bron: Geopunt).

Figuur 43: Orthofoto 2000-2003 met aanduiding van het plangebied (Bron: Geopunt).

Figuur 44: Meest recente orthofoto (2019) met aanduiding van het plangebied (Bron: Geopunt).

1.4 Synthese

1.4.1 Interpretatie van aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Landschappelijk situeert het plangebied zich in het noordelijke deel van het brede stroomdal van de Leie, met een vrij vlak tot licht golvend reliëf dat algemeen afhelt richting het smallere huidige alluviale Leiedal. De loop van de straat Bergelen volgt een iets hoger gelegen NW-ZO georiënteerde kam die zicht tussen de Heulebeek en Stierbeek/Nerebeek in bevindt. De bodemkaart reflecteert dit waarbij op de kam droge tot matig droge lemige zandbodems (Sbc, Sba, Scc) en droge tot matig natte lichte zandleembodems (resp. Pba en Pcc) voorkomen. Het betreft eolische afzettingen en afzettingen van lokale oorsprong uit het Weichseliaan die zich op vlechtende of verwilderde rivierafzettingen uit het Weichseliaan bevinden. Verder van het plangebied richting de vermelde beken daalt het reliëf enigszins en wordt de bodem vervolgens fijner en natter. Een groot deel van het plangebied zelf is als bebouwd gekarteerd (OB), ter hoogte van de Hemelhofweg is een deel als opgehoogd (ON) gekarteerd. Nagenoeg het volledige plangebied is verhard (straat), verder bevindt zich een enkele riolering onder de betreffende straten van het plangebied. Enkele kleinere stukken bestaan uit grachten. Het oorspronkelijke bodemprofiel zal hierdoor in zekere mate reeds geroerd zijn.

In de nabijheid van het plangebied is de historische en archeologische kennis eerder beperkt. De straat Bergelen zou mogelijk deel uitmaken van de Romeinse weg tussen Tongeren en Boulogne. De huidige straatnaam Bergelen verwijst naar de heerlijkheid Bergelines, Gullegem zelf wordt voor het eerst vermeld in de 11de eeuw. Op de 17de eeuwse Sanderuskaart van de Kasselrij van Kortrijk maakt de wegtracé van Bergelen deel uit van de ‘Strate van Ypre naar Cortryck’. Recent zijn twee opgravingen aangrenzend aan het plangebied uitgevoerd. Deze toonden een grafveld uit de Romeinse periode ter hoogte van de Hemelhofweg aan, en Karolingische nederzettingssporen en Romeinse erfsporen aan ter hoogte van het kruispunt Bergelen-Koningin Fabiolalaan.

Met betrekking tot de periode van jager-verzamelaars is landschappelijk gezien een intrinsiek matige verwachting op aanwezigheid van steentijdartefactensites. Het plangebied bevindt zich op droger gelegen kam die zich tussen twee beken in bevindt (Heulebeek en Stierbeek/Nerebeek), maar de afstand tot deze beekvalleien is reeds relatief groot (resp. 500 en 1000m). Eventuele steentijdartefactensites kunnen in de top van een gaaf bodemprofiel verwacht worden en zullen echter niet meer bewaard zijn binnen het plangebied, omwille van het geroerde bodemprofiel door de huidige riolering, verharding, grachten e.d. Ter hoogte van het geplande bufferbekken kunnen steentijdartefactensites nog relatief bewaard zijn, indien een intacte textuur B-horizont zou voorkomen.

Voor periodes vanaf het neolithicum vormt het plangebied eveneens een interessante locatie door de ligging op een hogere drogere kam tussen twee beekvalleien. Historische kaarten tonen aan dat Bergelen minstens tot de 17de eeuw teruggaat, en mogelijk deel uitmaakt van een Romeinse weg. Mogelijk kunnen nog restanten van karrensporen of oudere wegtracés (gedeeltelijk) bewaard zijn. Indien het, zoals historische informatie suggereert, deel uitmaakt van de Romeinse weg Boulogne-Tongeren kan mogelijk een (gefundeerde) weg geflankeerd door grachten voorkomen, hoewel in de zandstreek de Romeinse wegen slechts sporadisch verhard werden en de grachten langs weerszijden dikwijls slechts in de nabijheid van een woonkern werd aangelegd, waardoor ook hiervan vaak alleen maar nog enkele karrensporen op te merken zijn.¹⁸ Het grafveld uit de Romeinse periode aan de Hemelhofweg enerzijds, en de erfsporen uit de Romeinse periode en nederzettingssporen uit de Karolingische periode

¹⁸ Vanhoutte, Thoen 2004

anderzijds, en het feit dat de weg deel uitmaakt van de (laat)midleleeuwse weg tussen Ieper en Kortrijk kunnen hierbij aansluiten en tonen in ieder geval een vrij hoog potentieel aan voor sporen vanaf de Romeinse periode. Het bodemarchief binnen het plangebied zal echter minstens gedeeltelijk verstoord zijn door de aanleg van huidige straten, riolering en nutsvoorzieningen. In hoeverre sporen van een eventueel wegtracé, of andere archeologische sporen, nog bewaard kunnen zijn is niet duidelijk op basis van het bureauonderzoek alleen.

1.4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

- *Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?*

Het verloop van Bergelen volgt de drogere kam tussen twee beekvalleien. De bodemkaart reflecteert dit waarbij op de kam droge tot matig droge lemige zandbodems (Sbc, Sba, Scc) en droge tot matig natte lichte zandleembodems (resp. Pba en Pcc) voorkomen. Het betreft eolische afzettingen en afzettingen van lokale oorsprong uit het Weichseliaan die zich op vlechtende of verwilderde rivierafzettingen uit het Weichseliaan bevinden. Verder van het plangebied richting de vermelde beken daalt het reliëf enigszins en wordt de bodem vervolgens fijner en natter. Een groot deel van het plangebied zelf is als bebouwd gekarteerd (OB), ter hoogte van de Hemelhofweg is een deel als opgehoogd (ON) gekarteerd. Nagenoeg het volledige plangebied is verhard (straat), verder bevindt zich een enkele riolering onder de betreffende straten van het plangebied. Enkele kleinere stukken bestaan uit grachten. Het oorspronkelijke bodemprofiel zal hierdoor in zekere mate reeds geroerd zijn.

- *Welke processen van bodemvorming zijn bekend?*

De bodems ter hoogte van het projectgebied kennen hoofdzakelijk een verbrokkelde textuur B horizont, een beperkter deel vertoont een textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont.

- *Welke geomorfologische processen zijn gekend?*

Zie hierboven

- *Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?*

Niet van toepassing.

- *Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied? Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten? Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?*

Binnen het plangebied zijn geen archeologische resten gekend. Historische informatie wijst op een mogelijk Romeinse oorsprong van Bergelen, waarbij deze deel uit zou maken van het wegtracé tussen Boulogne en Tongeren.

- *Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?*

De geplande aanleg van de verschillende rioleringsleidingen zal een ingrijpende impact op het bodemarchief uitoefenen. Deze worden algemeen ca. 1,5m tot 3m op zijn diepste punt uitgegraven en zullen zich onder het centrale wegdek bevinden. Ook de heraanleg van het wegdek zal een verstoring voor de volledige breedte van het plangebied betekenen met dieptes tot 70cm. Op een strook akkerland wordt een 8m brede buffergracht/vijver aangelegd over een

lengte van ca. 180m. Deze wordt ca. 1,40m afgegraven. Groenaanleg zal een verstoring van 30cm inhouden.

Het plangebied bestaat nagenoeg volledig uit bestrating en heeft in het verleden reeds een versturende invloed op het bodemarchief, en eventuele archeologische resten, ondergaan (aanleg van de weg, aanleg grachten, aanleg gemengde riolering).

1.4.3 Samenvatting

Landschappelijk situeert het plangebied zich in het noordelijke deel van het brede stroomdal van de Leie, met een vrij vlak tot licht golvend reliëf dat algemeen afhelt richting het smallere huidige alluviale Leiedal. De loop van de straat Bergelen volgt een iets hoger gelegen NW-ZO georiënteerde kam die zicht tussen de Heulebeek en Stierbeek/Nerebeek in bevindt. De bodemkaart reflecteert dit waarbij op de kam droge tot matig droge lemige zandbodems (Sbc, Sba, Scc) en droge tot matig natte lichte zandleembodems (resp. Pba en Pcc) voorkomen. Het betreft eolische afzettingen en afzettingen van lokale oorsprong uit het Weichseliaan die zich op vlechtende of verwilderde rivierafzettingen uit het Weichseliaan bevinden. Verder van het plangebied richting de vermelde beken daalt het reliëf enigszins en wordt de bodem vervolgens fijner en natter. Een groot deel van het plangebied zelf is als bebouwd gekarteerd (OB), ter hoogte van de Hemelhofweg is een deel als opgehoogd (ON) gekarteerd. Nagenoeg het volledige plangebied is verhard (straat), verder bevindt zich een enkele riolering onder de betreffende straten van het plangebied. Enkele kleinere stukken bestaan uit grachten. Het oorspronkelijke bodemprofiel zal hierdoor in zekere mate reeds geroerd zijn.

In de nabijheid van het plangebied is de historische en archeologische kennis eerder beperkt. De straat Bergelen zou mogelijk deel uitmaken van de Romeinse weg tussen Tongeren en Boulogne. De huidige straatnaam Bergelen verwijst naar de heerlijkheid Bergelines, Gullegem zelf wordt voor het eerst vermeld in de 11de eeuw. Op de 17de eeuwse Sanderuskaart van de Kasselrij van Kortijk maakt de wegtracé van Bergelen deel uit van de 'Strate van Ypre naar Cortryck'. Recent zijn twee opgravingen aangrenzend aan het plangebied uitgevoerd. Deze toonden een grafveld uit de Romeinse periode ter hoogte van de Hemelhofweg aan, en Karolingische nederzettingssporen en Romeinse erfsporen aan ter hoogte van het kruispunt Bergelen-Koningin Fabiolalaan.

Met betrekking tot de periode van jager-verzamelaars is landschappelijk gezien een intrinsiek matige verwachting op aanwezigheid van steentijdartefactensites. Het plangebied bevindt zich op droger gelegen kam die zich tussen twee beken in bevindt (Heulebeek en Stierbeek/Nerebeek), maar de afstand tot deze beekvalleien is reeds relatief groot (resp. 500 en 1000m). Eventuele steentijdartefactensites kunnen in de top van een gaaf bodemprofiel verwacht worden en zullen echter niet meer bewaard zijn binnen het plangebied, omwille van het geroerde bodemprofiel door de huidige riolering, verharding, grachten e.d. Ter hoogte van het geplande bufferbekken kunnen steentijdartefactensites nog relatief bewaard zijn, indien een intacte textuur B-horizont zou voorkomen.

Voor periodes vanaf het neolithicum vormt het plangebied eveneens een interessante locatie door de ligging op een hogere drogere kam tussen twee beekvalleien. Historische kaarten tonen aan dat Bergelen minstens tot de 17de eeuw teruggaat, en mogelijk deel uitmaakt van een Romeinse weg. Mogelijk kunnen nog restanten van karrensporen of oudere wegtracés (gedeeltelijk) bewaard zijn. Indien het, zoals historische informatie suggereert, deel uitmaakt van de Romeinse weg Boulogne-Tongeren kan mogelijk een (gefundeerde) weg geflankeerd

door grachten voorkomen, hoewel in de zandstreek de Romeinse wegen slechts sporadisch verhard werden en de grachten langs weerszijden dikwijls slechts in de nabijheid van een woonkern werd aangelegd, waardoor ook hiervan vaak alleen maar nog enkele karrensporen op te merken zijn.¹⁹ Het grafveld uit de Romeinse periode aan de Hemelhofweg enerzijds, en de erfsporen uit de Romeinse periode en nederzettingssporen uit de Karolingische periode anderzijds, en het feit dat de weg deel uitmaakt van de (laat)middeleeuwse weg tussen Ieper en Kortrijk kunnen hierbij aansluiten en tonen in ieder geval een vrij hoog potentieel aan voor sporen vanaf de Romeinse periode. Het bodemarchief binnen het plangebied zal echter minstens gedeeltelijk verstoord zijn door de aanleg van huidige straten, riolering en nutsvoorzieningen. In hoeverre sporen van een eventueel wegtracé, of andere archeologische sporen, nog bewaard kunnen zijn is niet duidelijk op basis van het bureauonderzoek alleen.

Gezien de beperkte breedte van het tracé en de te verwachten verstoring zal verder onderzoek op de Hemelhofweg en Aardappelhoek slechts weinig kenniswinst kunnen opleveren. De zone van Bergelen kent een hogere verwachting gezien deze teruggaat op een laatmiddeleeuwse verbindingsweg tussen Kortrijk en Ieper, en mogelijk tot een Romeinse weg. Deze hypothese is nog nooit archeologisch vastgesteld. Gezien de grote potentiële kenniswinst wordt een verder onderzoek geadviseerd ter hoogte van Bergelen. Dit wordt verder toegelicht in het programma van maatregelen.

¹⁹ Vanhoutte, Thoen 2004

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Publicaties

Bogemans 2003. *Kaartblad (29) Kortrijk. Quartairgeologische Profieltypenkaart Schaal: 1/50.000*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel i.o.v. Vlaamse Overheid Dienst Natuurlijke Rijkdommen

Bogemans 2007. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 29 Kortrijk*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel i.o.v. Vlaamse Overheid Dienst Natuurlijke Rijkdommen

Despriet, Ph. 1978. Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1976, in: *De Leiegouw, jg. XX, afl. 1*, p. 99-116.

Eggermont N., Sturtewagen K., Vermeersch J., Vanholme N. 2006. *Rapport van het archeologisch onderzoek op het industrieterrein van Gullegem-Moorsele te Wevelgem (16 januari tot en met 16 juni 2006) 2006/104*. Onuitgegeven rapport.

Jacobs P., De Ceukelaire M., De Breuck W., De Moor G., 1999. *Kaartblad 29 Kortrijk. Toelichtingen bij de geologische kaart van België – Vlaams Gewest*. Brussel: Belgische Geologische Dienst en Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

Kroes R.A.C., Pincé P., Van Quaethem K., 2018. *Provinciedomein Bergelen – Hemelhofweg te Gullegem. Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek*. RAAP België Rapport 218

Polfliet B., Slabbinck F., De Decker S. 2018: *Industrieplein (Wevelgem, West-Vlaanderen). Nota vooronderzoek met ingreep in de bodem (fase 1). Verslag van resultaten proefsleuvenonderzoek*, Sint-Michiels-Brugge. Ruben Willaert Rapport.

Ryssaert C., Devroe A., Billemonet J., Arckens M. 2015: *Wevelgem- Vinkestraat. Proefsleuvenonderzoek i.o.v. VMSW, Deinze*.

Thoen H., Vanhoutte S., 2004. De Romeinse wegen in het Vlaamse kustgebied. Leiden alle wegen naar Oudenburg? *Vlaanderen. Jaargang 53 Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond*, Tielt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Universiteit Gent.

